

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Diplomová práce

Život a dílo Edwarda Augusta Freemana

Šárka Zemanová

Plzeň 2012

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra historických věd

Studijní program Historické vědy

Studijní obor Moderní dějiny

Diplomová práce

Život a dílo Edwarda Augusta Freemana

Šárka Zemanová

Vedoucí práce:

Prof. RNDr. Ivo Budil Ph.D., DSc.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2012

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literatury.

Plzeň, prosinec 2012

.....

Obsah

1	ÚVOD.....	1
2	DOBA A ŽIVOT EDWARDA AUGUSTA FREEMANA.....	3
	2.1 Z Harbone do Oxfordu	3
	2.2 Od studia v Oxfordu na venkov.....	7
	2.3 Odchod na venkov	12
	2.4 Somerleaze	14
	2.5 Cesta do Dalmácie.....	21
	2.6 Návrat na Oxford	28
	2.7 Poslední výprava.....	32
3	ANALÝZA FREEMANOVÝCH MYŠLENEK A DĚL	34
	3.1 Komparativní metoda a jednotu dějin.....	34
	3.2 Východní otázka	41
	3.2.1 Turci a křesťané	42
	3.2.2 Židé	46
	3.3 Pojetí rasy	47
	3.3.1 Zdroje Freemanovy rasové teorie.....	47
	3.3.2 Árijské a neárijské rasy	48
4	ZÁVĚR.....	54
5	POUŽITÁ LITERATURA.....	56
6	SUMMARY.....	58
7	PŘÍLOHY	59

1 ÚVOD

Studie bude pojednávat o životě a díle významného historika 19. století Edwarda Augusta Freemana, který je dosud v českém prostředí téměř neznámý. Během svého života Freeman sepsal mnoho historických prací, přičemž některé vyšly až posmrtně. Pro účel této studie vyberu pouze některé z nich.

Práci rozdělím do dvou kapitol. První kapitola se bude vztahovat k ideologickému a historickému kontextu. Představím historické události v Anglii 19. století, do kterých Freeman určitým způsobem zasáhl. Vše propojím s historikovým životopisem. Součástí bude také přehled Freemanových publikací. V úseku pojednávajícím o historikově životě budu vycházet především ze dvoudílné biografie *Life and Letters of Edward A. Freeman* od W. R. W. Stephense, která tvoří dosud jedinou relevantní historikovu biografii. Životopisné informace budu rovněž čerpat z článku Jamese Bryce a esejí Johna Fiskeho a Johna Morrisona Davidsona.

Druhá kapitola diplomové práce bude tvořena popisem a kritickou analýzou vybraných Freemanových myšlenek jak z kratších esejistických prací, které byly vydávány v různých odborných časopisech a později některé z nich zkompletovány v několika svazcích *Historical Essays*, tak obsáhlejších historických publikací. Jelikož historikova tvorba obsahuje mimořádné množství děl, jejichž analýza by několikanásobně přesáhla rozsah diplomové práce, zvolím ke své analýze pouze několik vybraných prací.

V první podkapitole druhé kapitoly budu popisovat a analyzovat Freemanovu historickou metodu a koncepci dějin, k čemuž použiji jeho soubory přednášek *Comparative politics* a *The Methods of Historical Study*. V další podkapitole bude následovat analýza tzv. Východní otázky. Zde budu vycházet především z Freemanovy práce *The Ottoman Power in Europe: Its Nature, its Growth and its Decline*. Součástí kapitoly bude nejen analýza Freemanova pohledu na přítomnost Turků v Evropě, ale

rovněž i jeho přístupu k Židům. Ve třetí podkapitole představím Freemanovo pojetí rasy.

V celé diplomové práci budu vycházet kromě studie profesora Budila¹ výhradně z cizojazyčných jak primárních, tak sekundárních pramenů. Do českého jazyka nebyla bohužel přeložena ani jedna Freemanova publikace či článek. Špatná situace je i v případě sekundárních zdrojů, o Freemanově životě a práci neexistuje kromě uvedené studie profesora Budila publikace nebo článek v českém jazyce. Přičemž i v anglickém jazyce existuje celkem málo sekundárních zdrojů. Freeman byl za svého života a je i dnes opomíjeným autorem a to jak v České republice, tak i ve své mateřské zemi navzdory jeho rozsáhlé publikační činnosti. Freemanem se zabývali již zmínění James Bryce, John Fiske a John Morrison Davidson, všichni byli jeho současníky. S Freemanem polemizoval ještě za jeho života Anthony Trollope. V roce 1900 vyšla o Freemanově metodě esej od Frederica Harrisona. Ve 20. století o Freemanově rasové teorii sepsal článek C. J. W. Parker.

Hlavním cílem diplomové práce bude kritická analýza historického a publicistického díla historika Edwarda Augusta Freemana v širším historickém a intelektuálním kontextu.

---

¹ Profesor Budil je s největší pravděpodobností jediným odborníkem, který se Edwardem Augustem Freemanem v českém prostředí zabývá.

2 DOBA A ŽIVOT EDWARDA AUGUSTA FREEMANA²

2.1 Z Harbone do Oxfordu

Edward Augustus Freeman se narodil 2. srpna 1823 v Harborne nedaleko Birminghamu.³ Rodiče John Freeman a Mary Anne rozhodli se syna pojmenovat Augustus podle měsíce, ve kterém se narodil.⁴ Ještě mu nebyly ani dva roky, když přišel o oba rodiče. Otec zemřel na dnu, která bude později trápit i Freemana. V této době přišel i o svou sestru, jež byla ze sourozenců nejstarší. Freeman měl další dvě starší sestry Sarah Elizabeth a Emmu. Po smrti obou rodičů a sestry se o děti začala starat babička Emmete Freeman. V dubnu 1826 rodinu postihla další smrt Freemanovy sestry Emmy. Bratr jí později věnoval několik básní, které se bohužel nedochovaly.⁵

Do roku 1829 Freeman bydlel se svou babičkou a sestrou ve Westonu. Již v útlém věku se projevil jako zvědavé a bystré dítě. Ve Westonu udržoval vřelé přátelství s dlouholetou přítelkyní své babičky Hannah More, která mu věnovala několik knih. Z Westonu se Freeman, jeho sestra a babička přestěhovali do Northamptonu, kde žil syn babičky Joseph Freeman. V Northamptonu začal Freeman chodit do školy. T. C. Haddon, který školu vedl, vzpomínal na Freemana jako na výjimečného žáka. Spolužáci na Freemana pohlíželi jako na zvláštního člověka, ale zároveň k němu chovali respekt. Současně se Freemanovi vysmívali kvůli jeho podivné chůzi a oblečení. Pro svůj neobvyklý druh chůze si vysloužil přezdívku Hoppy-Skippy. Freeman se od svých spolužáků odlišoval, nepodílel se na společných hrách, raději svůj čas věnoval studiu jazyků – latiny,⁶ řečtiny a hebrejštiny. Další jeho zálibou

² O životě E. A. Freemana byla publikována pouze jediná biografie od Freemanova přítele W. R. W. Stephense (1839-1902). Biografie je velice obsáhlá a podrobná, vyšla ve dvou svazcích a její součástí je i rozsáhlá korespondence. Impuls k sepsání Freemanových pamětí dala i Freemanova rodina. Freemanova dcera A. E. Evans Stephensovi pomáhala při výběru materiálů.

³ Fiske, J., 1899, s. 265.

⁴ Srpen, anglicky August.

⁵ Stephens, W. R. W., 1895, s. 1-3.

⁶ Již jako malý chlapec prokázal výbornou znalost latinského jazyka. Za svůj překlad Aeneidy získal dokonce cenu.

bylo psaní básní. Některé jeho básně z roku 1834 vyšly i v listu *Cromer Telegraph*. V těchto básních podle Stephense můžeme pozorovat pozoruhodné znalosti dějin. Sám Freeman ve svých vzpomínkách přiznává, že nadšení pro historii u něj vzniklo již v útlém věku, o římské a anglické dějiny se zajímal, ještě než dosáhl sedmi let.⁷

Svůj raný zájem o veřejné události a politiku přisuzoval skutečnosti, že byl obklopen lidmi o dost staršími, než byl on. Jak sám říká, přiblížilo mu to minulost a vzbudilo zájem o přítomnost. V této době měl na Freemanovy názory ohledně zahraniční politiky vliv jeho strýc Thomas Attwood.⁸

V říjnu 1834 se Freeman, když pobýval s babičkou a sestrou několik dní u rodiny Gutch v Seagrave, poprvé setkal s Eleanor Gutch, která se později stala jeho manželkou. Sestra Eleanory si své dojmy o Freemanovi zapsala do svého deníku, kde o něm píše, jako o výjimečném chlapci, který již v jedenácti letech ovládal latinu a řečtinu. A od osmi let se sám učil ještě hebrejštinu.⁹

Od roku 1837 začal Freeman studovat na přípravné škole v Cheam, Surrey. Ve škole panovaly drsné podmínky. Například k umytí měli žáci k dispozici pouze několik umyvadel se studenou vodou. Výuka na škole ale neměla pro Freemana dostatečnou hodnotu. Špatné platy učitelů se podepsaly i na jejich výuce. Podle jednoho bývalého spolužáka Freeman na Cheamu nezískal žádné nové znalosti. Užitečnější pro něj bylo samostudium, rád četl knihy s výjimkou románů a prací o moderní vědě. I zde byl Freeman terčem posměchu kvůli své chůzi, vzhledu a chování. Ale pro svoji milou povahu si brzy našel přátele. Díky své

---

⁷ Stephens, W. R. W., 1895, s. 4-10.

⁸ Thomas Attwood byl toho času mocným mužem v Birminghamu. V roce 1830 založil Birminghamskou politickou unii, která hrála důležitou roli při reformách parlamentu. Stephens, W. R. W., 1895, s. 13.

⁹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 15-16.

upřímnosti a lásce k pravdě získal všeobecný respekt. Zároveň se choval velice laskavě vůči mladším žákům.¹⁰

Freemanovy názory byly v této době ovlivněny biblí, odmítal přijmout jiné teorie, které byly s biblí v rozporu. Freeman například tvrdil, že Země je nehybná, protože byla tato skutečnost obsažená v žalmech v bibli. Ještě před příchodem do školy v Cheamu si vypsal třicet žalmů v hebrejštině, k nimž připojil vlastní překlad a poznámky. Na škole v Cheamu se pozornost věnovala spíše latině a řečtině. Během studia Freeman přepsal celou Antigonu od Sofokla v řečtině a přidal vlastní překlad a poznámky.¹¹

V této době byl hluboce nábožensky založen, což se odráželo v jeho myšlení. Zajímal se o Oxfordské hnutí,¹² které se vyznačovalo náboženským oživením. Během dvouletého studia na škole v Cheamu napsal několik básní. Tyto básně se podle Stephense vyznačují „*hloubkou myšlení a pocitů*.“ Na podzim 1839 si Freeman začal dopisovat s reverendem Thomsonem,¹³ který měl rovněž vliv na jeho názory. Šlo o velice vzdělaného muže ovládajícího latinu, řečtinu, hebrejštinu i němčinu, což bylo v té době vzácné. Často si s Freemanem dopisovali v řeckém a latinském jazyce, v dopisech se zabývali Traktariány a nejrůznějšími teologickými otázkami.¹⁴

Po dvouletém studiu na škole v Cheamu měl Freeman na přání svého strýce nastoupit na školu v Shrewsbury. Freeman ale tuto možnost odmítal, chtěl studovat u Roberta Gutche v Seagrave. Nakonec se mu to podařilo a od ledna 1840 se stal jeho žákem. Zde získal, jak sám tvrdil, svobodnější přístup ke studiu než by se mu dostalo na škole v Shrewsbury. Freeman své studium v Seagrave hodnotí velice pozitivně,

---

¹⁰ Stephens, W. R. W., 1895 s. 16-19.

¹¹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 18-20.

¹² Znamé i jako Traktariánské hnutí.

¹³ Kaplan ve Wrigtonu, později farář v Somersetu.

¹⁴ Stephens, W. R. W., 1895, s. 20-24.

naučil se zde tolik vědomostí, které by mu studium na škole typu Etonu nezaručilo.¹⁵

Během studia v Seagrave se nejvíce zajímal o duchovní architekturu, liturgii, politiku a církevní rituály. O této problematice diskutoval s dcerou svého učitele Eleanor. Freeman a Eleanor v sobě našli zalíbení, ale rodiče pro to neměli pochopení, podle nich byli příliš mladí a navíc Freeman měl odejít na studia do Oxfordu, čímž by se jejich náklonnost postupně oslabovala. I přes původní nesnáze se ale o sedm let později vzali. Náklonnost k Eleanor nezmírnila Freemanův zápal do studia, stále si v dopisech s Thompsonem vyměňovali své kritiky ohledně antických autorů apod. Freeman se i nadále zabýval klasickými studii, psal básně, které věnoval především Eleanor. Podle Stephense je na jeho poezii znatelná sympatie k myšlenkám Oxfordského hnutí. Freeman Eleanor daroval i tragédii *The Captives*, kterou vytvořil podle řeckého vzoru. Dále v této době napsal tragédii o 1240 řádcích *St. Thomas Canterbury*.¹⁶

Během studia u Roberta Gutche Freeman usiloval o stipendium na Balliol College, v tomto případě ale nebyl úspěšný. Stipendium se mu podařilo získat začátkem června 1841 na Trinity College v Oxfordu.¹⁷

---

¹⁵ Stephens, W. R. W., 1895, s. 24-26.

¹⁶ Stephens, W. R. W., 1895, s. 27-42.

¹⁷ Stephens, W. R. W., 1895, s. 42.

2.2 Od studia v Oxfordu na venkov

Freeman začal studovat na Trinity College v Oxfordu v roce 1841. Mnoho zdejších studentů bylo ovlivněno hnutím Traktariánů.¹⁸ Freeman se o toto hnutí začal zajímat již během předchozích studií na Cheamu, podle Stephense ale nemělo na Freemana významnější vliv. Nepatřil k žákům oxfordské školy či Johna Henryho Newmana, i když se při sporech klonil na jejich stranu. Podle Stephense se ve Freemanových poznámkách nevyskytují žádné odkazy k Newmanovi, Hurrellovi, Froudeovi, Wardovi nebo jiným představitelům oxfordského hnutí. Nicméně ho toho hnutí mohlo ovlivnit při pochybování o anglikánské církvi, zda je tou správnou odnoží katolické církve. O pochybnostech se Freeman zmiňuje ve svých dopisech, v té době totiž nebyl se stávajícími podmínkami v anglikánské církvi spokojen a přikláněl se spíše k Římu.¹⁹ Podle Bryce i Davidsona myšlenky Traktariánů podpořily nárůst Freemanova zájmu o církevní architekturu a právě architektura měla pro Freemana důležitý význam při budoucím historickém výzkumu.²⁰

Na Trinity College žili studenti v přátelském vztahu s mladšími členy (Fellows). Mnoho z nich patřilo mezi Freemanovy přátele W. Basil Jones, H. J. Coleridge, W. G. Tupper, W. B. Marriott, F. Meyrick, a Foxley Norris s nimi Freeman tvořil jakýsi „*vnitřní kruh*.“ Postupně byli připojeni další G. W. Cox, Gregory Smith, James Patterson, J. W. Ogle, Thomas B. Colenso, James Riddell a Edwin Palmer.²¹

Důležitou úlohu mělo pro studenty včetně Freemana náboženství. Dvakrát denně docházeli do kaple, která byla v prostoru školy. Zde se podle Stephense prohloubilo Freemanovo náboženské cítění a zvyky. Nicméně Freeman nikdy nepřišel na chuť filosofickým a náboženským

¹⁸ Bryce, J. 1892, s. 498. Název hnutí byl odvozen od díla jeho příslušníků *Tract for Times*. Členové hnutí usilovali o katolickou obnovu.

¹⁹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 67-72.

²⁰ Bryce, J. 1892, s. 498; Davidson, J. M., 1880, s. 296. Mezi lety 1849-1851 napsal několik děl věnovaných přímo architektuře: *History of Architecture, An Essay on the Origin and Development of Window Tracery in England a Remarks of the Architecture of Llandaff Cathedral*.

²¹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 44-45.

spekulacím a debatám, které se v té době na Oxfordu vedly. Podle Freemana nepřinášely žádné praktické závěry, vyvolávaly v něm nechuť. V této době se začal přiklánět ke studiu historie, architektury a archeologie.²²

Freemanův zájem o studium historie podle Budila ovlivnil i Thomas Arnold, který přednášel v letech 1841 a 1842 v Oxfordu, kam Freeman docházel.²³ V této době Arnold působil jako profesor moderních dějin na Oxfordu.²⁴ Freeman se o Arnoldovi zmiňuje ve své přednášce z roku 1884 jako o „*velkém učiteli historické pravdy*“ a „*morálního práva*“, od kterého se „*poprvé naučil, co historie je a jak by měla být studována.*“²⁵ Na přednáškách se dozvěděl o Arnoldově koncepci „*jednoty dějin*“, která ho hluboce inspirovala při vytvoření vlastní koncepce.²⁶

Na jaře 1842 a poté opět v roce 1844 se neúspěšně pokoušel o získání stipendia (Ireland Scholarship). V roce 1843 si Freeman začal psát svůj deník, do kterého přispíval až do své smrti v roce 1892.²⁷ V Oxfordu věnoval hodně času studiu architektury, byl členem Oxfordské architektonické společnosti (Oxford Architectural Society). O prázdninách, které trávil u své babičky, podnikal ve volných chvílích výlety do měst a vesnic, na těchto výletech si pořizoval skici kostelů. Podle Stephense jsou kresby „*výrazné, duchaplné a energické.*“ Freeman věnoval pozornost i značným detailům jako římsy, zdobení oken apod. Jelikož v této době prozatím neexistovala rozsáhlá železniční síť, vydával se své cesty převážně pěšky nebo na koni. Někdy strávil na cestě i několik dní. V následujících letech mu cestování komplikovala dna, o které se poprvé zmiňuje ve svém deníku 12. září 1845.²⁸

²² Stephens, W. R. W., 1895, s. 46-48.

²³ Budil, I., 2010, s. 67.

²⁴ Regius Professor of Modern History.

²⁵ Stephens, W. R. W., 1895, s. 66.

²⁶ Stephens, W. R. W., 1895, s. 66. Více k Freemanově koncepci dějin viz níže v kapitole Komparativní metoda a jednota dějin.

²⁷ Stephens, W. R. W., 1895, s. 50. Z tohoto deníku Stephens vycházel při psaní Freemanovy biografie.

²⁸ Stephens, W. R. W., 1895, s. 51-52.

Jakmile byl Freeman plnoletý, požádal v srpnu 1844 Eleanor Gutch o ruku, která nabídku přijala. Potřebovali ještě souhlas otce Eleanor a Freemanova strýce, kteří se k situaci vyjádřili kladně. Kladné vyřízení nabídky k sňatku mělo vliv na Freemanův přístup ke studiu. Nyní již tolik neusiloval o nejvyšší vyznamenání první třídy (First Class), snad by se spokojil pouze s obyčejným titulem (Ordinary Degree). V poslední třetině roku i přes to začal více číst a dost času věnoval Architektonické společnosti (Architectural Society) a Debatní společnosti (Debating Society).²⁹

Nakonec se Freemanovi titul první třídy (First Class) získat nepodařilo. Roku 1845 získal titul druhé třídy (Second Class) v *literae humaniores*.³⁰ Později téhož roku byl zvolen členem (Fellow) Trinity College.³¹ Až po úspěšné závěrečné zkoušce začal Freeman, jak sám říká, číst. Nevyhovoval mu zavedený systém na Trinity College, kde se četlo především za účelem získání ocenění a nikoliv pro vědění samotné. V této době uvažoval o svém budoucím povolání, rozhodoval se mezi duchovní sférou a architekturou. Radil se s budoucí ženou a přáteli, ale sám se klonil spíše k povolání duchovního. Bez ohledu na to, jakou profesi si vybere, měl ale soukromý příjem 600 liber ročně. Nakonec upustil od představy vysvěcení kvůli celibátu.³²

Od konce roku 1845 probíhala na Oxfordu soutěž o nejlepší esej, jejímž předmětem byly „*Důsledky dobytí Anglie Normany*.“ Freeman se tak poprvé blíže seznámil s problematikou, které později věnoval několik rozsáhlých svazků. Již od podzimu 1845 začal shromažďovat k dané problematice materiály a načítal literaturu, psát začal v lednu 1846. Do té doby není důkaz, že by četl primární prameny ze středověké historie, až v této době, jak uvádí v deníku z října 1845, začal číst Williama z Malmesbury, práce od Thierryho, Lingarda a Palgraveho. Pracoval usilovně po tři měsíce, aby cenu získal. Jeho esej měla čtyřicetšest stran,

²⁹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 52-57.

³⁰ Bryce, J., 1892, s. 497; Fiske, J., 1899, s. 266.

³¹ Davidson, J. M., 1880, s. 295.

³² Stephens, W. R. W., 1895, s. 58-62.

čímž byla nejdelší ze čtrnácti esejí, které soudci hodnotili. Podle Stephense byla práce „*krásně a úhledně napsaná*“, obsahovala shrnutí a krátké poznámky pod čarou a odkazy na primární zdroje. Cenu se mu ale i přes ohromnou snahu získat nepodařilo, vyhrál Chichester Fortescue.³³ Neúspěch ale Freemana, stejně jako v případě předešlých zklamání neodradil, naopak ho přiměl, aby se více ponořil do zkoumaného tématu. Později svoje selhání hodnotil pozitivně, neboť se o problematiku dobytí Anglie Normany začal více zajímat.³⁴

Při psaní eseje používal primární prameny od Williama z Malmesbury, Matthewa Parise a Rogera z Hovedenu. Jako sekundární zdroje mu sloužily díla od Thierryho, Palgraveho *History of the English Commonwealth*, Johna Lingarda, *History of the Anglo-Saxons* Sharona Turnera, Keightleyho, Schlegela, Niebuhrův *Rome*, Arnoldův *Thucydides a Overthrow of the Roman Empire* od Williama C. Taylora. Podle Stephense zatím Freemanův styl „*postrádal svobodu a energii*“ příznačnou pro jeho pozdější práce. V eseji se podle Stephense občas vyjadřoval „*květnatě a nadbytečně*.“ Později usiloval o „*čistší a jednodušší*“ styl psaní.³⁵

13. dubna 1847 se Freeman s Eleanor Gutch v kostele v Seagrave oženil. Sňatkem automaticky přišel o členství (Fellowship) v Trinity College, což byla v té době běžná praxe.³⁶ Jeho pozici zaujal budoucí oxfordský biskup William Stubbs. Freemanovo nadšení pro vědu nepolevilo ani na líbáncích, kde podnikal výlety do sousedství a pořizoval si skici kostelů. Po líbáncích se novomanželé odstěhovali do domu v Littlemore.³⁷

Zanedlouho se přestěhovali na venkov do domu v Oaklands. I když bydlel na venkově, stále se scházel se svými přáteli buď v Oxfordu, kam i

³³ Fortescue se později stal lordem Calingfordem a působil v politice.

³⁴ Stephens, W. R. W., 1895, s. 74-75. V 60. letech 19. století se Freeman opět ponořil do této problematiky, viz dále.

³⁵ Stephens, W. R. W., 1895, s. 76.

³⁶ Bryce, J., 1892, s. 497; Stephens, W. R. W., 1895, s. 80.

³⁷ Stephens, W. R. W., 1895, s. 80-81.

s manželkou jezdili, nebo za ním přátelé přijeli do Oaklands. Rovněž si s přáteli hojně dopisoval. Také pravidelně navštěvoval setkání Architektonické společnosti (Architectural Society). Na venkově měl ideální prostředí pro svou práci. Od této doby celý svůj následující život zasvětil studování a psaní dějin.³⁸

---

³⁸ Stephens, W. R. W., 1895, s. 101-104.

2.3 Odchod na venkov

V Oaklands Freeman žil sedm let. Během této doby byl literárně velice činný. Mimo několika publikací věnovaných především architektuře³⁹ rovněž přispíval do novin *Ecclesiologist* and *Ecclesiastick*, jednalo se o témata z historie a archeologie, dále psal recenze do *Guardianu*. Každý rok se účastnil setkání Archeologického institutu (Archaeological Institute) pro jehož časopis psal eseje např. *On the Anglo-Saxon remains at Iver Church, Bucks* a *On the preservation and restoration of ancient monuments*, které byly poté čteny při setkání institutu. Na místa setkání jezdil s předstihem několik dní a pozoroval okolí, vše si zapisoval a načrtával. Skoro celý den věnoval četbě nebo psaní.⁴⁰

Z Oaklands se v roce 1855 přestěhovali do Lanrumney Hall.⁴¹ Mezi lety 1850 a 1863 se Freeman zabýval dějinami středomořské oblasti, především řeckou historií, o něco méně se věnoval i římským dějinám.⁴² V esejích rovněž kritizuje řecké historiky.⁴³ Mimo to začal psát články do *Saturday Review* a *Guardian*. Psal traktáty, které editoval Arthur Elton, vyšly jako *Tracts for the Present Crisis*, zde Freeman propagoval přesné vědění respektující dějiny a současný stav v jihovýchodní Evropě a chtěl dokázat nespravedlnost války s Ruskem a podporování Turků. Dále přispíval do *Evening Star* na stejné téma a také ohledně domácí politiky. Freeman byl podle Stephense „*filantrop a upřímný vlastenec*.“ Byl zastáncem „*svobody, lidskosti a spravedlnosti*“. Zkoušel kandidovat do parlamentu za Cardiff 1857 a za Wallingford 1859, ale odešel ještě před hlasováním, neměl totiž šanci, kandidoval pozdě a v regionech nebyl známý. Do tohoto období spadá i jeho první cesta na kontinent, kterou

³⁹ Např. *History of Architecture, Essay on the Origin and Development of Window Tracery in England, Architectural Antiquities of Gower, The Architecture of Llandaff Cathedral*. Fiske, J., 1899, s. 267.

⁴⁰ Stephens, W. R. W., 1895, s. 163-167.

⁴¹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 175.

⁴² *The Greek people and the Greek kingdom; Athenian democracy; Alexander the Great; Ancient Greece and mediaeval Italy; Greece during the Macedonian Period; Mr. Gladstone's Homer and the Homeric Age; Mommsen's History of Rome; The Flavian Caesars* a další. Eseje byly později vydány v rámci *Historical Essays*. Fiske, J., 1899, s. 269.

⁴³ Stephens, W. R. W., 1895, s. 177-178.

podnikl se svým přítelem reverendem Northem Pinderem v září 1856 do Akvitánie, kde si opět pořizoval skici budov. V letech 1857 a 1858 působil jako jeden ze zkoušejících na fakultě práva a moderních dějin v Oxfordu.⁴⁴

V roce 1858 po rezignaci profesora Henryho Vaughana se uvolnilo místo profesora moderních v Oxfordu. Freemana byl na tuto pozici doporučován, ale uspěl jiný kandidát Goldwin Smith. Opět se začal rozhlížet po větším domě, nyní nikoliv kvůli rostoucí rodině, ale kvůli zvyšujícímu se počtu knih ve své knihovně.⁴⁵

---

⁴⁴ Stephens, W. R. W., 1895, s. 206-216.

⁴⁵ Stephens, W. R. W., 1895, s. 219-223.

2.4 Somerleaze

Do domu v Somerleaze se přestěhoval v polovině roku 1860. Podle Stephense prvních deset let v Somerleaze patřilo k Freemanovu, co se práce týče nejpłodnějšímu období. V únoru 1861 započal psaní *History of Federal Government*, jejíž první díl, kde se Freeman zabýval obecnými informacemi a řeckými federacemi, vyšel o dva roky později. Fiske hodnotí toto dílo velice pozitivně, přesto se netěšilo větší oblibě. Měly následovat další díly, Freeman chtěl zahrnout dějiny federací od Achájského spolku až po Spojené státy americké. Používá zde komparativní metodu. Od roku 1864 pracoval na dalším dílu, který ale nikdy nedokončil, práci na něm přerušil kvůli válečným událostem mezi Rakouskem a Pruskem. Druhý díl měl pojednávat o Švýcarsku a Německu.⁴⁶

V únoru 1860 začal pracovat na *Old English History for Children*, která byla publikována až v roce 1869. *History of Greece* začal psát v březnu 1860. 7. prosince 1865 se pustil do psaní své nejrozsáhlejší práce *History of the Norman Conquest*,⁴⁷ jejíž první díl čítající 770 stran vyšel na začátku roku 1867 a pojednává o několika staletích, která předcházela dobytí Anglie Normany. Již za rok následoval druhý svazek a třetí se objevil v roce 1869. Čtvrtý svazek vyšel v roce 1871. Do této doby Freeman připravoval druhé vydání prvních dvou dílů a poslední díl obsahující rejstřík k celému rozsáhlému dílu. Všechny díly měly značný rozsah, díky čemuž nebyly moc oblíbené u veřejnosti. Rozvláčnost práce způsobovala Freemanova snaha o přesnost a důraz na postihnutí všech detailů ke zkoumanému předmětu.⁴⁸

Od konce roku 1869 začal pracovat na *Historical Geography*, které se věnoval s přestávkami až do jejího vydání v roce 1881. V této době

⁴⁶ Stephens, W. R. W., 1895, s. 258; Fiske, J., 1899, s. 270-271.

⁴⁷ V roce 1880 Freeman publikoval knihu *Short History of Norman Conquest*, která byla dostupnější pro běžného čtenáře. Bryce, J., 1892, s. 507.

⁴⁸ Bryce, J., 1892, s. 507; Fiske, J., 1899, s. 272-273; Harrison, F., 1900, s. 262-263.

(1860-1870) napsal také mnoho článků pro *Saturday Review*.⁴⁹ Dále přispíval do novin *Guardian* a *National Review* a dalších, zde ale v daleko omezenější míře.⁵⁰

Od roku 1860 Freeman podnikal cesty do zahraničí skoro každý rok. Vydával se za poznáním především historie a architektury. Na cestách si pořizoval poznámky a skici budov. Některé poznatky se staly součástí článků pro *Saturday Review*. Freeman měl svůj postup při návštěvě různých míst. Než se na místo vydal, přečetl si o něm, co mohl, po návštěvě místa si to přečetl znovu a sepsal svůj popis a poté se vydal opět na zkoumané místo. Po druhé návštěvě místa svůj popis upravil. Pokud šlo o velice důležité místo jako například bitevního pole Senlac, postup několikrát opakoval. Někdy se mohl spolehnout na pomoc přátel J. R. Greena a profesora Dawkinse. Nejraději cestoval do zemí, kde byly dobře viditelné známky z období římské říše.⁵¹ Rád cestoval do Švýcarska, Řecka a Itálie.

Protože měl náklonnost ke skandinávským a teutonským rasám, které považoval za příbuzné s anglickou, rád pátral po původu a vývoji Teutonských institucí. Rád cestoval do Normandie nejen pro svou zálibu v normandské architektuře, ale kvůli tamním obyvatelům, kteří mu připadali podobní s Angličany. Normandii navštívil v roce 1861, poté psal v článku pro *Saturday Review* o tamních obyvatelích, porovnával je s populací ostatního území Francie. Lidé i zvířata v Normandii mu připadali „vznešenější a lepší“ než Francouzi. Teutoni mají podle Freemana blíže k Normanům než k Francouzům, to dokládá i na příkladu jejich stravy. Freeman neměl rád moderní Francii. Nejvíce z evropských měst nenáviděl Paříž. „*Paříž je pouze kolekce obchodů a nafoukaných lidí, s domem tyрана ve své středu.*“⁵² Nesnesl jakýkoliv náznak despotie. Naopak nejraději měl Švýcarsko, které označoval jako „*zemi svobody*“. Zde se podle Freemana uchovaly Teutonské zvyky téměř v nezměněné

⁴⁹ Celkem 391 recenzí a 332 článků – Stephens uvádí na s. 257 podrobnou tabulku.

⁵⁰ Stephens, W. R. W., 1895, s. 248-257.

⁵¹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 293-4.

⁵² Stephens, W. R. W., 1895, s. 295.

podobě, stejně jako švýcarské instituce, které považoval za nejvíce podobné starověkým institucím. Do Švýcarska se vydal v roce 1863 a 1864.⁵³

Dalším důvodem návštěvy Švýcarska bylo pozorování federálních institucí kvůli knize *History of Federal Government*. Kapitulu to Švýcarsku ale nikdy nenapsal. Ve Švýcarsku se Freeman stejnou měrou zajímal o politiku, historii i architekturu. Po návratu z druhé návštěvy napsal a následně přečetl studii *Certain Romanesque buildings in Switzerland and the neighbouring countries* před Královským institutem britských architektů (Royal Institute of British Architects). Rok předtím získal čestné členství v tomto institutu. Na podzim 1865 se vydal na cestu na sever Německa do několika měst. Měl obrovský zájem na tom, navštívit „zemi praotců Teutonů“, jak Německo nazýval. Poté navštívil tři hanzovní města, nejvíce se zajímal o Lübeck. Díky přátelství s J. R. Greenem, které trvalo od roku 1862 se jeho cestování podle Stephense „zrychlilo“ a „rozšířilo.“ V roce 1871 se s Greenem vydal do Itálie.⁵⁴

Stephens uvádí, že se u Freemana postupem času zrodila dvě přání. Buď získá křeslo v parlamentu, nebo si přál být profesorem dějin v Oxfordu. Již dříve při splnění těchto snů neuspěl, chtěl to zkusit znovu. V roce 1861 neúspěšně usiloval o pozici profesora starověkých dějin (Camden Professorship of Ancient History) a o rok později opět neúspěšně o místo profesora moderních dějin (Chichele Professorship of Modern History).⁵⁵ Rovněž dvakrát neúspěšně se snažil dostat do parlamentu. První pokus se uskutečnil v roce 1859 a druhý a zároveň i poslední o devět let později. Uspěl pouze na lokální úrovni, v Somerleaze byl členem lokální vlády, vykonával funkci smírčího soudce.⁵⁶ Současně byl i jedním z členů Rady strážců (Board of Guardians). Freeman tvrdil, že právě praktická zkušenost z lokální politiky mu dala výhodu nad

⁵³ Stephens, W. R. W., 1895, s. 296; Davidson, J. M., 1880, s. 289.

⁵⁴ Stephens, W. R. W., 1895, s. 297-305.

⁵⁵ Stephens, W. R. W., 1895, s. 308-309.

⁵⁶ Bryce, J. 1892, s. 501.

ostatní studenty pro pochopení praktické politiky minulosti. Zde uplatňoval své tvrzení „*history is past politics, and that politics are present history.*“⁵⁷

Freeman i nadále udržoval styky s Oxfordem, dopisoval si s přáteli, navštěvoval je a účastnil se slavnosti Trinity pondělí (Trinity Monday). Dvakrát do roka jezdil do Oxfordu, neboť zde působil jako zkoušející na škole moderních dějin v letech 1863 a 1864.⁵⁸ Kritizoval změny v Oxfordu ve svém článku *Oxford, Past and Present* v *Saturday Review*, kde porovnává Oxford za svých studií a působení jako člena (Fellow) s rokem 1862, rok kdy článek vyšel. Nynější studenti jsou podle Freemana „*samostatnější a mají menší respekt k věku, autoritám a tradicím.*“⁵⁹

Všeobecné volby, které se konaly v roce 1868, znamenaly druhý Freemanův neúspěšný pokus, jak se dostat do vyšší politiky. Neúspěch ale Freemana od politiky neodradil i nadále se o politiku horlivě zajímal.⁶⁰ Freeman, který kandidoval za střední Somerset, měl mizivou šanci na úspěch, neboť zde převažovali voliči konzervativců, ti zde také získali více hlasů. Volby ale celkově vyhrála liberální strana a William Gladstone obsadil křeslo premiéra.⁶¹ Gladstone byl pro Freemana „*hlasem pravdy a spravedlnosti.*“⁶² Freeman jako liberál politiku Williama Gladstona podporoval. Například stál za Gladstonovým návrhem Irish Home-rule (zákon o irské samosprávě) z roku 1886.⁶³ Rovněž uvítal kroky, které vedly k odstátnění irské anglikánské církve (Irish Church Disestablishment Act, 1869). Freemanova podpora podle Bryce pramenila z jeho zášti vůči Keltům, dokonce by přijal i úplné oddělení Irska od Spojeného království.⁶⁴

⁵⁷ Stephens, W. R. W., 1895, s. 308-309. Historie je politikou minulosti a politika je přítomni dějinami.

⁵⁸ Tuto pozici vykonával již v roce 1857 a dále v roce 1873, Fiske, J., 1899, s. 266.

⁵⁹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 311-312.

⁶⁰ Bryce, J., 1892, s. 501; Fiske, J., 1899, s. 266.

⁶¹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 348-352.

⁶² Wilson, A. N., 2003, s. 398.

⁶³ Zákon nakonec přijat nebyl.

⁶⁴ Bryce, J., 1892, s. 501.

V roce 1869 Freeman vydal třetí díl *Norman Conquest*. Pracoval na čtvrtém díle a měl přepracovaný první a druhý díl pro druhé vydání.⁶⁵ V říjnu 1869 napsal článek *Morality of Field Sports* do *Fortnightly Review*. Freemanovou klíčovou myšlenkou v eseji bylo, že „každý sport, který způsobuje bolest a smrt nižší zvěře byl morálně neospravedlnitelný.“ K zákazu krvavých sportů s býky a medvědy již došlo, zatímco v případě lišek nikoliv.⁶⁶ Proti krutosti páchané právě na liškách Freeman vystupoval. Nečinil tak, proto, že by byl vegetarián, vadilo mu, že zvíře trpí. Proti Freemanovým názorům vystupoval šampión honů na lišku a obhájce tohoto sportu Anthony Trollope. Došlo k nejedné výměně názorů prostřednictvím novinových článků. Trollope obhajoval sociální aspekt sportu.⁶⁷

V červnu 1870 Freemana ocenila univerzita v Oxfordu, když mu udělila čestný titul doktora občanského práva (D.C.L.).⁶⁸ O měsíc později byla zahájena prusko-francouzská válka, kterou Freeman pozorně sledoval. Vítězství Pruska ho potěšilo, i když Prusko neměl v oblibě, neboť mu nemohl odpustit prusko-rakouský útok na Dánsko v roce 1865. Svou kritiku útoku zveřejnil v článku v *Daily News*. Vítězství Pruska uvítal především z důvodu, že přispělo ke konci vlády „odporného tyrana“ Napoleona III. a Francie byla jako „hlavní narušitel míru v Evropě“ oslabena. Německo získalo zpět svá bývalá území. Freeman si přál, aby výsledkem války bylo svobodné sjednocené Německo. Freeman se v souvislosti s prusko-francouzskou válkou obrací do minulosti a hovoří o „jednom dlouhém spiknutí proti míru ve světě“, které má své počátky již u Filipa Sličného. Od této doby až k Napoleonovi III. tito vládcí uzurpovali cizí území. Freeman nemohl pochopit, jak se mohlo veřejné mínění po bitvě u Sedanu obrátit na stranu Francie.⁶⁹ Prusko vítězstvím nad Francií získalo Alsasko-Lotrinsko, což Freeman považoval za spravedlivé, neboť Teutoni získali zpět své území. Davidson ale nemůže pochopit, jak mohl

⁶⁵ Stephens, W. R. W., 1895, s. 348-357.

⁶⁶ Hony na lišky byly královským sportem.

⁶⁷ Stephens, W. R. W., 1895, s. 357-360.

⁶⁸ Davidson, J. M., 1880, s. 296.

⁶⁹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 1-5.

Freeman stát na straně nově vzniklého Německého císařství, které podle Davidsona bylo podobně despotické jako Francie pod vládou Napoleona III., kterého Freeman označil za tyrana a nenáviděl.⁷⁰

Během října a listopadu 1870 Freeman spolu s Greenem cestovali po evropských městech. Když se vracel do Anglie, zastavil se ještě na několik dní ve Švýcarsku, zde se účastnil zasedání národní rady, kde se zrovna probíraly ústavní změny.⁷¹

Postupně Freeman získal další čestná ocenění: čestný člen Historické společnosti v Massachusetts (Historical Society of Massachusetts) 1873, čestný titul doktora práv (LL.D.) v Cambridge 1874, rytířský velitel⁷² řeckého řádu vykupitele (Knight Commander of the Greek Order of the Redeemer) 1875, dopisující člen Imperiální akademie věd (Imperial Academy of Science) v Petrohradě 1876. V roce 1875 Freeman dokončil poslední díl *Norman Conquest*, na kterém pracoval již od roku 1870. Poslední díl zahrnoval nejrozsáhlejší období oproti předchozím dílům.⁷³

V roce 1870 se Freeman dohodl s vydavatelstvím Macmillanů, že začnou vydávat krátké historické knihy pod názvem *An Historical Course for Schools*. Knihy měly být „jednoduché a srozumitelné, levné a ne příliš rozsáhlé.“ Cílem bylo odstranit chyby předchozích knih podobného typu. Freeman působil jako editor a současně byl i autorem prvního dílu, který pojednával stručně o historii Evropy od raného období až do roku 1872, kdy Freeman knihu psal. Následující díly se zabývaly krátkými dějinami ostatních evropských zemí a jejich autory si Freeman sám vybíral. Patřily sem dokonce tři ženy, které Freeman označoval za svůj „historický harém.“⁷⁴

⁷⁰ Davidson, J. M., 1880, s. 300.

⁷¹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 10-11.

⁷² Podobný titul získal i od Srbska a Černé Hory. Fiske, J., 1899, s. 266.

⁷³ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 29-31.

⁷⁴ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 31-32.

Po pět let (1870-75) pracoval na *Historical Geography*⁷⁵. V lednu 1872 přednášel v Leedsu a Bradfordu, předmětem tří přednášek byl vývoj anglické ústavy. Přednášky později vyšly i v knižní podobě. V květnu přednášel v Cambridgi o jednotě dějin. Koncem roku napsal šest přednášek *Comparative Politics*, které začátkem následujícího roku přednesl před *Royal Institution* v Londýně. V této době neustávala nepřetržitá tvorba článků do nejrůznějších časopisů.⁷⁶ Pokračovalo i jeho cestování po Evropě, léto 1872 strávil v Německu. V září 1873 poprvé navštívil Řím. Procestoval mnoho měst kontinentální Evropy, ale rovněž i v rodné Anglii. V roce 1875 zavítal i do jihovýchodní Evropy do Dalmácie s několika přáteli. Poznatky z cest vyšly v člancích především v *Saturday Review* a *Pall Mall Gazette*.⁷⁷

---

⁷⁵ Publikována až v roce 1881.

⁷⁶ Mahomet v the *British Quarterly* (leden 1872), Cathedral Churches of the Old Foundation v *Essays on Cathedrals* (1872), Saalburg and Saarbrücken v *Macmillan's Magazine* (listopad 1872), Public and Private Morality v the *Fortnightly* (duben 1873), Swiss Federal Reform v *British Quarterly* (duben 1873). The Place of Exeter in English History v *Macmillan's Magazine* (září 1873), Field Sports and Vivisection v *Fortnightly* (květen 1874), The Primaeval Architecture of Rome v *British Quarterly* (červenec, 1874), Federalism and Home Rule v *Fortnightly* (srpen 1874), Trier and Ravenna v *British Quarterly* (červenec 1875).

⁷⁷ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 32-35.

2.5 Cesta do Dalmácie

Do Dalmácie Freeman přicestoval nedlouho poté, co došlo k bouřím v Hercegovině. Po níž následovaly další povstání na území jihovýchodní Evropy, která byla ovládána Osmanskými Turky. Freeman již před cestou do Dalmácie podporoval úsilí křesťanů o osvobození z tureckého útlaku. Jeho podpora se zvýšila díky přímému svědectví událostí. V několika následujících letech se Freeman snažil těmto lidem pomáhat nejen materiálně, ale i prostřednictvím svých projevů a článků. Považoval za nutné uvést na pravou míru problematiku Osmanských Turků a jejich vztahu vůči křesťanům. Zároveň se tím snažil přimět evropské vlády, především pak britskou k adekvátnímu zásahu. Nepřikláněl se ale k „divokému“ postupu ani k „úplnému nebo okamžitému vyhnání Turků z Evropy.“⁷⁸

Vyzýval ke společnému postupu velmocí na pomoc křesťanů v jihovýchodní Evropě. Nevystupoval ale proti všem muslimům, protože někteří v klidu s křesťany koexistovali. Proto ani netoužil po „vyhubení celé muslimské populace.“⁷⁹ Klíčové pro Freemana bylo odstranit nadvládu Turků. Trápil ho tehdejší vztah Anglie k Portě. Podle Freemana pramenila do určité míry podpora Turků od evropské veřejnosti ze zbytků „staré rivality mezi východní a západní divizí Římské říše, staré řevnivosti mezi východní a západní divizí křesťanské církve.“⁸⁰ Když probíhaly boje na západě proti ruské a rakouské nadvládě, západ se postavil za utlačované.⁸¹

Po potlačení protitureckého povstání v roce 1867 na Krétě britský ministr zahraničí Edward Stanley učinil kroky, které znemožnily pomoc uprchlíkům. Tento čin, nemohl Anglii Freeman nikdy odpustit. Anglie mohla toto chování z části odčinit tím, kdyby podpořila povstalce v Bosně a Hercegovině a dalších zemích v regionu. Podle Freemana již došlo

⁷⁸ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 101-102.

⁷⁹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 102.

⁸⁰ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 103.

⁸¹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 104.

k napravení křivd na západě, nyní byl na řadě východ.⁸² Podporu Turků ze strany západu Freeman spatřuje ještě v „*neznalosti nebo zapomnětlivosti předchozích dějin a základní povahy muslimského náboženství*.“⁸³ Freeman ale nechoval nenávist k muslimskému náboženství, Mohameda dokonce považoval za velkého reformátora. Vystupoval pouze proti Turkům v Evropě, kteří obsadili cizí zemi a zotročili místní obyvatele. Nemuslimové měli v Turky ovládnutých územích podřadné postavení.⁸⁴

Povstalci v Bosně a Hercegovině měli podle Freemana dvě možnosti, „*zbavit se tureckého tyrana nebo zahynout*.“⁸⁵ Podle Freemana jejich osud závisel na jednání velmocí. Za Anglii rozhodovali především dvě osoby, Benjamin Disraeli a lord Derby. Oba dva, za jejich jednání v rámci dění v jihovýchodní Evropě, neměl v lásce. Další povstání propuklo v Bulharsku, ale bylo brutálně potlačeno. Zprávy o krutostech se dostaly do Evropy a vyvolaly zde odpor obyvatelstva. Lord Beaconsfield, ale o zprávy označil za „*kavárenské bláboly*.“⁸⁶ Ke krutostem se vyjádřil i Gladstone prostřednictvím pamfletu, což podpořilo mínění veřejnosti. To přimělo dokonce i lorda Derbyho k sepsání zprávy pro Portu, kde „*požadoval potrestání hlavních iniciátorů zvěrstev*.“⁸⁷ Nikdo ale potrestán nebyl.⁸⁸

V té době vypukla válka, kterou zahájilo Srbsko a Černá Hora proti Turkům. Na protiturecké straně se připojilo mnoho dobrovolníků z Ruska. Britská vláda byla požádána, aby se do bojů proti Turkům zapojila, ale ta to odmítla. Konference konaná nedlouho poté situaci nevyřešila a tak se do války proti Turkům zapojilo Rusko. Neustálá obhajoba Turků ze strany britské vlády a neochota zapojit se do bojů proti nim, vedly nakonec k možnosti války Ruska s Británií. V Anglii již lidé proti jednání své vlády

⁸² Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 105-106.

⁸³ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 106.

⁸⁴ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 106.

⁸⁵ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 109.

⁸⁶ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 109-110.

⁸⁷ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 110.

⁸⁸ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 110.

protestovali. Na večerním protestu v St. James' Hall v Londýně vystoupil Gladstone i Freeman. Freeman lidé nadšeně uvítali.⁸⁹

Kdyby se šest velmocí spojilo proti Turkům, přinutilo by je, aby přistoupili na jejich požadavky. Podle Freemana tento vývoj ale nebyl možný kvůli anglické vládě. Jako druhý způsob řešení navrhoval „*upřímné a srdečné spojení Anglie a Ruska.*“⁹⁰ Anglie se ale nechtěla pustit do spolupráce s Ruskem, čímž však umožnila, že Rusko získalo rozhodující postavení v oblasti jihovýchodní Evropy. Freeman si nepřál, aby Rusko zvětšilo svou moc, neměl ale jinou možnost, protože právě Rusko mohlo odstranit nadvládu Turků nad východními křesťany. Začátkem roku 1878 se Rusko za podpory Srbska a Černé Hory dostalo do Konstantinopole. To již vyvolalo reakci britské vlády, která sem vyslala svojí flotilu. Pro panující nejednotnost ve vládě, byla ale nakonec odvolána. Situace vedla nakonec až k rezignaci lorda Derbyho. V Anglii mnoho lidí včetně Freemana dále protestovalo proti válce s Ruskem.⁹¹

V červnu se v Berlíně konal kongres velmocí, kde zasedali lord Beaconsfield a lord Salisbury. Výsledkem byla Berlínská dohoda, která dala severní části Bulharska samosprávu. Jih Bulharska (Východní Rumélie) zůstal pod vládou Turků s určitou mírou autonomie, Turci se zavázali, že budou dělat reformy. Černá Hora získala nezávislost. Freeman berlínskou dohodu kritizoval. Tvrdil, že se Anglie na konferenci snažila o to, aby Turci nepřišli o značné množství území a moci.⁹²

Nejhůře se podle Freemana přistupovalo k Řecku. Rusko během války vyzvalo Řecko, aby se k němu připojilo, Anglie mu ale doporučila, aby tak neučinilo a slibovalo Řecku, že jeho zájmy nebudou poškozeny. Očekávalo se, že Řecko získá nové území. Než byl zahájen berlínský kongres, Řecko oznámilo svůj zájem o anexi Epiru, Tesálie a Kréty. Řecku bylo přislíbeno, že se jeho požadavky projednají. Nakonec ale

⁸⁹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 110-112.

⁹⁰ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 115.

⁹¹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 115.

⁹² Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 115-116.

získalo pouze část Epiru a Tesálie, jejichž větší část si nadále udrželi Turci pod svou mocí. Stejně tak na Krétě zůstali Turci u moci. Součástí výsledků kongresu byla i tajná dohoda Anglie s Turky, čímž se Kypr dostal pod vládu Anglie.⁹³

Situace se zlepšila po nástupu nové vlády v čele s Williamem Gladstonem v dubnu 1880. Nový premiér svolal konferenci velmocí, která měla „zajistit plnění berlínské dohody.“⁹⁴ Výsledkem konference bylo i to, že Tesálie měla být připojena k Řecku a přístav Dulcigano k Černé Hoře. Na Krétě a řeckém území, které bylo stále pod nadvládou Turků, docházelo k dalším protitureckým nepokojům. Freeman se k situaci vyjadřoval prostřednictvím tisku, kde tvrdil, že to neskončí, dokud budou Turci vládnout křesťanům. Odpůrci Freemanových názorů jej označovali například za „*potulného demagoga*“, „*agitátora*“, „*hysterického křiklouna*“, „*filantropického nadšence*“, „*sentimentálního, nepraktického politika*.“ Podle Stephense tato označení dokazovala, jak Freemanovy odpůrci nebyli schopni rovnocenně oponovat jeho názorům.⁹⁵

Podle Stephense Freeman každou problematiku posuzoval z morálního hlediska. Nešlo mu předně o to, „*jestli navrhaný postup mohl podpořit britské zájmy a moc, ale zda byl čestný, přímočarý a spravedlivý.*“⁹⁶ Podle Stephense Freemana právě jeho úsilí o spravedlnost společně s odmítáním krutosti přivedlo k odporu proti Turkům. Spravedlnost byla pro Freemana určující i v případě vlastenectví. Podle Freemana byl „*pravým vlastencem*“ ten, „*kdo usiluje o největší blaho své země, a kdo si myslí, že skutečné blaho své země nelze oddělit od správného jednání. Bude horlivý po slávě, důstojnosti a zájmech národa, pouze pokud jsou v souladu se spravedlností a ctí.*“⁹⁷

⁹³ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 117-118.

⁹⁴ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 118.

⁹⁵ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 119.

⁹⁶ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 121.

⁹⁷ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 121.

I přesto, že Freeman věnoval hodně času psaní o problematice ohledně „*východní otázky*“, pokračoval i na svých dalších pracích jako *Historical Geography*, upravoval druhý díl „*Norman Conquest*“ pro třetí vydání, vrhl se do psaní dvoudílné *History of the Reign of William Rufus*,⁹⁸ přispěl svým článkem pojednávajícím o dějinách Anglie do *Encyclopaedia Britannica*.⁹⁹

V roce 1879, kdy pracoval stále na *Historical Geography* a *History of the Reign of William Rufus*, začal Freemana více trápit špatný zdravotní stav. V noci trpěl záchvaty kašle a dny, proto byl ráno vyčerpaný a po celý den ospalý. I přes zdravotní obtíže nepřestával pracovat. Kvůli knize o Williamu Rufusovi pobýval v červnu a červenci 1879 v Normandii. V říjnu se opět kvůli stejné knize vydal do Francie společně se svou ženou.¹⁰⁰

Po volbách v březnu 1880 se premiérem stal William Gladstone, což Freeman přivítal. Mrzelo ho ale, že za střední Somerset nekandidoval žádný liberál a že ho nikdo nepožádal, aby kandidoval sám. V nástupu Gladstona spatřoval naději pro zlepšení situace v jihovýchodní Evropě, kde byla část Řecka stále pod nadvládou Turků, Bosna a Hercegovina se jejich nadvládou již zbavila, ale spravovalo ji Rakousko-Uhersko. Freemana trápil nezáměr obyvatel Anglie o osudy lidí v jihovýchodní Evropě. Překvapilo ho, že Angličané soucítily s vdovou Napoleona III., jejíž syn zahynul v Zululandu. Rovněž nechápal, že vláda a anglická veřejnost věnuje více pozornosti událostem v Irsku než právě jihovýchodní Evropě. Neznamenal to ale, že by se o Irsko nezajímal.¹⁰¹

Polovinu roku 1881 strávil se svou ženou a dcerami na cestách po Francii, Itálii, Jónských ostrovech a Dalmácii. V Itálii se poprvé setkal s Anthony Trollopem, s nímž vedl spor ohledně loveckých sportů. V této

---

⁹⁸ Pro sepsání díla o Williamu Rufusovi se rozhodl při psaní *Norman Conquest*, když narazil na postavu Williama Rufuse považoval za nutné věnovat mu více pozornosti. Oba svazky vyšly v roce 1882. Fiske, J., 1899, s. 274.

⁹⁹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 125-126.

¹⁰⁰ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 171-172.

¹⁰¹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 173-175.

době byla konečně vydána *Historical Geography*, která Freemana zaměstnávala již několik let. V této knize pojednává o vývoji rozloh států v čase, vzájemných vztazích států a hledá příčiny změn. V knize jsou obsaženy i Freemanem zakreslené mapy, kde vyznačil hranice. Kniha pokrývá geografické dějiny Evropy od starověkého Řecka až po rok 1878. V dubnu 1881 se stal jedním z královských komisařů, jeho úkolem bylo zkoumat ústavu a práci církevních soudů.¹⁰²

Na podzim 1881 se Freeman vydal mimo Evropu, navštívil Spojené státy americké. Do USA přicestoval na základě pozvání od Lowellova institutu v Bostonu a Peabodyho institutu v Baltimoru. V USA měl přednášet a setkat se se svým synem Edgarem, který žil se svou ženou ve Virginii. Na cestě z Liverpoolu do New Yorku dokončoval své přednášky určené pro americké posluchače. V Americe zůstal až do poloviny dubna 1882. S největším zájmem zde sledoval politická a soudní shromáždění, která ho zajímala stejně intenzivně jako ta řecká, hlavně pak starověké Řecko. Obyvatele Ameriky považoval za „*v podstatě anglické*“ a Ameriku za „*v zásadě anglickou zemi*“. Sám Freeman ji nazýval „*Anglie s rozdíly*.“ Zkoumal zde příbuznost anglické angličtiny a americké angličtiny. Tomuto tématu věnoval i několik zde pronesených přednášek a knihu *Some Impressions of the United States* vydanou v roce 1883.¹⁰³

Angličany žijící v Británii, Americe, Africe a Austrálii považoval za „*vzdálené bratry*.“ Jejich vztah porovnával se vztahem Řeků z různých území. Pokoušel se najít společný výraz pro tyto Angličany, který by se podobal společnému pojmu pro Řeky *Hellene*. Podle Freemana nešlo o cizí národy, ale příbuzné ne-li dokonce stejné. Do Anglie se s rodinou vrátil 25. dubna 1882. Za své přednášky v USA získal 1100 liber. Více než peněz si ale cenil nových přátelství.¹⁰⁴

¹⁰² Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 175-177.

¹⁰³ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 177.

¹⁰⁴ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 177-183.

Královská komise, jejímž členem byl i Freeman, vydala zprávu o církevních soudech v roce 1883. Freeman se na činnosti komise moc nepodílel, neboť v této době pobýval ve Spojených státech. Špatný zdravotní stav jeho účast rovněž negativně ovlivnil. Dalším důvodem byla jeho nechuť vůči Londýnu. Poté se Freeman opět za doprovodu své ženy a dvou dcer vydal na cestu do Francie konkrétně do Auvergne a středu Francie.

V únoru 1884 Freeman vystoupil v Oxfordu proti poskytnutí dotace 10 tisíc liber na vybudování fyziologické laboratoře. I když nebyl odpůrcem experimentů obecně, vadilo mu, že by se staly součástí studia, že by byla týrána nevinná zvířata. Dále mu vadilo, že by se mnoho peněz investovalo pouze do jediného oboru, který považoval za „*morálně zpochybnitelný*“.¹⁰⁵

---

¹⁰⁵ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 269-276.

2.6 Návrat na Oxford

Začátkem roku 1884 se profesor moderních dějin v Oxfordu William Stubbs stal biskupem v Chesteru, tím se pro Freemana uvolnila profesorská pozice. Freeman sice dříve po pozici toužil, ale když ji získal, neradoval se, protože se Oxford, který znal, změnil.¹⁰⁶ Freeman v jednom z dopisů z této doby píše „*jsem příliš starý na změnu.*“¹⁰⁷ Šance, o kterou stál, přišla pozdě. Dále tvrdil, že na Oxfordu panují „*nová a absurdní pravidla.*“¹⁰⁸ Navíc nechtěl opouštět svůj domov a polovinu roku pobývat v Oxfordu. Ještě než byl jmenován profesorem, mu 17. dubna univerzita v Edinburghu věnovala čestný titul doktora práv (LL.D.).¹⁰⁹

V říjnu 1884 byl jmenován profesorem moderních dějin v Oxfordu, k čemuž napomohlo i doporučení Williama Gladstona.¹¹⁰ Ve své inaugurační přednášce vzdával hold svým předchůdcům Thomasu Arnoldovi, Goldwinu Smithovi a Williamu Stubbsovi. Dále představil svou vizi profesorské pozice. Sebe v této pozici charakterizoval především jako „*pomocníka a průvodce*“ všech studentů. Kritizoval pravidla stanovená komisí, která profesora svazovala. Z jedné věci byl ale nadšený, nebylo zde určeno, kde končí starověké dějiny a začínají moderní. Freeman rozdíl nedělal. Profesor moderních dějin současně se získáním této pozice obdržel členství (Fellowship) v Oriel College. Než byl Freemanův byt upraven k bydlení, žil na Trinity College, jejímž byl čestným členem od roku 1880.¹¹¹

Freeman se těšil z návratu na místo, kde prožil mnoho příjemného, ale znepokojovalo ho, jak se toto místo od doby jeho mládí proměnilo. Zvětšil se počet ženatých členů univerzity. Život na škole, který Freeman považoval za hlavní prvek určující kouzlo Oxfordu, se zcela změnil. Na Trinity College za Freemanova mládí působila rodinná atmosféra, starší

¹⁰⁶ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 278.

¹⁰⁷ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 279.

¹⁰⁸ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 279.

¹⁰⁹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 279.

¹¹⁰ Bryce, J., 1892, s. 497.

¹¹¹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 282-284; Fiske, J., 1899, s. 266.

členové pomáhali mladším. Členové (Fellows) Trinity College museli být svobodní a většinou se jednalo o duchovní. Oproti tomu v roce 1884 žili na škole členové vedení a několik ženatých profesorů, ostatní členové žili mimo prostory školy. Tento nový charakter se Freemanovi jevil méně příznivý pro práci. Rozšířila se zde sportovní činnost a zábavě se věnoval větší čas než dříve, které měly podle Freemana sloužit pouze pro odpočinek od práce. Záznamy ze sportovních utkání plnily stránky akademických časopisů. V halách školy se občas konaly plesy.¹¹²

Změněna byla celá koncepce. Dříve byla stipendia určena pro nemajetné studenty. Nyní stipendia sloužila k lákání studentů na určitou vysokou školu. To vše přispělo k tomu, že škola už nepředstavovala domov a rodinu. Nejhorší změnu představovala pozměněná podoba vzdělávání. Změnila se podoba zkoušek, již neproběhly najednou, ale trvaly několik dní, vzrost počet zkoušek a jejich specializace. Vzdělání od dřívější liberální formy šlo k profesionální. Změny podle Freemana přispěly k tomu, že zde bylo velice málo lidí, kteří by se vzdělávali kvůli vědění samotnému, naopak přibýlo těch, kteří studovali, aby získali titul. Freeman navrhoval tyto zkoušky: univerzitní zkouška pro imatrikulaci, zkouška k získání bakalářského titulu, zkouška ze specializované vědy pro získání magisterského titulu. Ve svých názorech na novou podobu vzdělání nebyl osamocen, měl zde mnoho přátel, kteří za ním stáli. Kvůli špatnému zdraví musel pobývat v zimě v jižních klimatických podmínkách, několikrát se vracel na Sicílii, kde mu vnukla myšlenka, že sepíše její historii.¹¹³

V této době se zajímal o politické záležitosti, byly jimi zákon o irské samosprávě a myšlenka „*imperální federace*“. O zákonu irské samosprávy napsal již v roce 1874. Přál si, aby bylo vše pečlivě posouzeno. S přihlédnutím na zeměpisnou polohu Irska Freeman usuzoval jeho politické napojení na sousední ostrov, ale protože byly od sebe oddělené, nemělo být spojení pevnější než jako mezi Anglií,

---

¹¹² Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 285-286.

¹¹³ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 287-291.

Skotskem a Walesem, které na sebe byly napojeny přímo. Freeman popsal zákon o irské samosprávě jako „*vztah závislosti k nadřazené moci*.“¹¹⁴ Přičemž své vnitřní záležitosti si závislá země spravovala sama, ve všem ostatním se musela podřítit nadřazené moci. Nejednalo se tedy o unii jako například Rakousko-Uhersko, ani nešlo o federaci. Stav věcí v Irsku Freeman považoval za nepříznivý, podle něj se situace mohla vyřešit pouze dvěma způsoby, buď Irsko získá větší svobodu, nebo ho zcela podřítit Velké Británii jako její provincii. Premiérem Gladstonem uvedený zákon o irské samosprávě v roce 1886 byl Freeman ochoten podporovat. Spočíval na odstranění Irů z britského parlamentu a vznik irského parlamentu. Freeman si nepřál setrvání Irů v britském parlamentu, neboť to považoval za nespravedlivé, že Irové mohou rozhodovat o záležitostech Angličanů a Skotů, zatímco naopak to možné nebylo.¹¹⁵

Návrhy federalizace (imperiální federace) se mu zdály nejradikálnější, co se kdy v jeho zemi objevily. Podle Freemana byl destruktivní již samotný pojem, protože pojmy imperiální a federální si odporují. Pokud by se vztah kolonií k Británii změnil na federativní, odstranila by se tím nadvláda britského parlamentu. Freemanovi vadilo i to, že federalizací by její obyvatelé získali federativní práva a hrozilo by přehlasování anglicky hovořících obyvatel ostatními například obyvateli Indie, kteří nehovoří anglicky. Pokud by federace proběhla důsledně, neexistovalo by podle Freemana britské impérium.¹¹⁶

Při všeobecných volbách 1886 byl požádán od severního Somersetu, aby kandidoval do parlamentu. Návštěva zástupce liberální strany u něj dočasně obnovila zájem o křeslo v parlamentu, Freeman ale nakonec odmítl. Jedním z důvodů mohl být podle Stephense i jeho špatný zdravotní stav. Záchvaty kašle a dny se objevovaly čím dál častěji. Když byl Freeman v Oxfordu, toužil po návratu na Somerleaze. Stephens

---

¹¹⁴ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 292.

¹¹⁵ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 291-294.

¹¹⁶ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 294-295.

poznává, že *History of Sicily* vznikla právě kvůli špatnému zdraví historika.¹¹⁷

Sicílii Freeman navštívil mezi lety 1886 a 1890 celkem třikrát, pobýval zde vždy několik měsíců. Při těchto návštěvách se vydal i do Tunisu a Kartága. Nesoustředil se pouze na dějiny Sicílie, stále pracoval na *Historic Towns* jako editor a napsal *Handbook of Great Britain* (1887). Od roku 1883 se pustil do psaní obecných evropských dějin. Dějiny Sicílie měly tvořit část těchto dějin, které Freeman již nestihl dokončit. V tomto období Freeman opět hojně přispíval svými články do časopisů.¹¹⁸

---

¹¹⁷ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 295-296.

¹¹⁸ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 297-298.

2.7 Poslední výprava

Freeman měl ve svých šedesáti osmi letech již značně podlomené zdraví, fyzických sil také značně ubylo, ale chuť do práce ho neopustila. Svůj stav komentoval slovy „*Má hlava je stejně dobrá jako vždy, ale potřebuji nový pár nohou.*“¹¹⁹ Co se týče mentálních funkcí, za svou slabinu považoval zhoršující se paměť. První dva díly *History of Sicily* dokončil během roku 1891, kdy byly i publikovány. V práci na této knize našel naplnění, které postrádal ve svém profesním životě na Oxfordu. I když se snažil své přednášky zatraktivnit, nebyl o ně zájem a to ho velice trápilo.¹²⁰

V roce 1891 obhajoval výuku řečtiny na univerzitách. Podráždilo ho, že by řečtina zmizela z učebního plánu. K tomuto tématu vydal i několik článků jako *Compulsory Greek* v *Macmillan's Magazine*, *Greek in the Universities* v *Contemporary Review*. Snahy odstranit řecký jazyk z univerzit podle Freemana znamenaly nové směřování učení směrem k budoucímu užitku. Místo liberálního vzdělání nastupovala technická a profesní výuka. Freeman chtěl, aby řečtina zůstala povinným jazykem a nestala se pouze dobrovolným studiem specializovaných jedinců. Snažil se proto prosadit povinné studium řečtiny. Pro Freemana byla řečtina velice důležitá, neboť představovala „*první árijský jazyk, který hrál roli v evropských dějinách.*“ A dodává „*jazyk lidí, s nimiž začaly evropské politické dějiny.*“¹²¹ Podle Freemana byla řečtina stejně jako jazyky západní Evropy součástí árijské jazykové rodiny.¹²² Pro studium „*moderních*“ jazyků bylo podle Freemana potřeba znát i „*starší*“ jazyky a to latinu a řečtinu.¹²³ Takový způsob měl přispět k usnadnění studia, „*učinilo by to studium řečtiny nebo dalšího jazyka živým a zajímavým, namísto mrtvé a nezajímavé věci.*“¹²⁴ Podle Freemana byla „*vědecká metoda jednodušší než nevědecká.*“ Již děti by se měly učit o vztazích

¹¹⁹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 425.

¹²⁰ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 425-429.

¹²¹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 430.

¹²² Z této jazykové rodiny Freeman vyloučil maltštinu a baskičtinu.

¹²³ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 431.

¹²⁴ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 432.

„árijských“ jazyků. Podle Stephense, kdyby návrh na zrušení povinné výuky řečtiny uspěl, přispělo by to k Freemanově rezignaci a opuštění Oxfordu.¹²⁵

Během srpna a září 1891 Freeman podnikl cestu po Normandii, kam se vypravil s dcerou Helen a slečnou Edith Thompson. Účelem cesty bylo poznat místa, která byla poznamenána vládou Jindřicha I., neboť se Freeman chystal k sepsání jeho historie. Poslední cestou, na kterou se vydal, byla cesta do Španělska. I když na tom byl zdravotně již velice špatně, byl schopný napsat články o navštívených místech pro *Guardian*, které vyšly ale až po jeho smrti. Po Španělsku cestoval se svou ženou a dvěma dcerami. Do Španělska se vypravili v únoru 1892 přes Francii, kde navštívili několik měst. Ve Španělsku se cítil po zdravotní stránce velice špatně. K již známým Freemanovým nemocem se přidaly neštovice.¹²⁶ Této kombinaci nakonec 16. března 1892 ve městě Alicante podlehl.¹²⁷

---

¹²⁵ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 432-433.

¹²⁶ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 434-461.

¹²⁷ Bryce, J., 1892, s. 497.

3 ANALÝZA FREEMANOVÝCH MYŠLENEK A DĚL

3.1 Komparativní metoda a jednota dějin

Freeman nevytvořil novou vědeckou metodu, ale rozvinul komparativní metodu, která se do Anglie rozšířila z Francie a Německa. Následoval tuto metodu a začal studovat Hérodota, který byl považován za jednoho z původních propagátorů metody. Freeman se postupně přikláněl k myšlence kontinuity dějin árijských národů v Evropě.¹²⁸ Rozmach komparativní metody uvítal, považoval ji za „největší intelektuální vynález“ své doby. Před zavedením komparativní metody bylo lidské poznání „zahaleno ve tmě a zmatenosti.“¹²⁹ Podle Fiskeho používal Freeman komparativní metodu v rámci politických dějin efektivněji než všichni jeho současníci.¹³⁰

Freemanova koncepce kontinuity evropských dějin byla inspirovaná myšlenkami Thomase Arnolda. Freeman docházel na jeho přednášky, které se konaly v letech 1841 a 1842 v Oxfordu, kde Arnold působil jako profesor moderních dějin. Freeman přiznal, že svou koncepci z Arnoldových přednášek odvodil.¹³¹ Od Arnolda rovněž převzal chápání dějin především jako dějin politických. Arnold nejprve definoval historii obecně jako „životopis společnosti.“ Na pozici předmětu historie tak umístil život společnosti. Arnold předmět upřesnil na život „státu nebo národa“, historie je pak „životopisem politické společnosti nebo společenství.“ Život státu spočívá podle Arnolda ve vládě. Vláda, především osoba panovníka představuje společný život, kde vlády zastupují své národy. V praxi jde někdy ale o sobecká jednání jednotlivců, kteří tak nečiní pro dobro národa, v tomto případě již historie nepopisuje život společenství, ale jednotlivců.¹³²

¹²⁸ Stephens, W. R. W., 1895, s. 104-105.

¹²⁹ Freeman, E. A., 1873, s. 301.

¹³⁰ Fiske, J., 1899, s. 268.

¹³¹ Stephens, W. R. W., 1895, s. 108.

¹³² Arnold, T., 1871, s. 3-6.

Život společnosti/jednotlivce se skládá ze dvou složek: vnitřní a vnější. Vnější složku představuje „*jednání s ostatními společnostmi*“ to znamená jednání vlády „*s jinými vládami*“ jako příklad takového jednání Arnold uvádí války. Vnitřní pak „*jednání se sebou samým*.“¹³³ Vnitřní složku tak tvoří zákony a instituce.¹³⁴

Pro Arnolda byly politické dějiny nejdůležitější, proto ostatním formám života společnosti, které představovala literatura, věda a umění, přikládal pouze vedlejší význam.¹³⁵ Freeman převzal politizující chápání dějin, což nejlépe vyjádřil ve svém výroku: „*Historie je politika minulosti a politika je současnou historií*.“¹³⁶ Ostatní druhy vědění ale nezavrhl, pokud mohly být pro historika užitečné, nicméně podstata dějin spočívala v politické složce. Freeman přijal další Arnoldovu doktrínu, kdy dějiny představují „*velkou morální lekci*.“¹³⁷

Freeman se pod vlivem Arnolda zaměřuje hlavně na dějiny politické, konkrétně na dějiny své „*vlastní rodiny národů*.“ Tuto rodinu představují árijské národy v Evropě. Právě zaměření se pouze na árijské národy hodnotí Harrison jako slabinu Freemanovy teorie o jednotě dějin.¹³⁸ Freeman porovnával jazyky, instituce a zkoumal povahu vzájemných jednání mezi jednotlivými árijskými národy. Dějiny Evropy jsou podle Freemana od svého počátku až do jeho doby „*jedno neporušené drama*.“ Veškeré dění pochází z „*nepřerušené série příčin a následků*.“ Abychom porozuměly jednotlivým částem dějin, potřebujeme je vzít do souvislosti s ostatními částmi.¹³⁹ Vybranou část dějin nemůžeme zcela pochopit, pokud na ní budeme nahlížet pouze jako na samostatnou část. Jednotlivé části dějin musíme odkazovat k ostatním, neboť se spojují do „*velkého celku lidského nebo alespoň árijského a*

¹³³ Arnold, T., 1871, s. 7-8.

¹³⁴ Arnold, T., 1871, s. 14.

¹³⁵ Stephens, W. R. W., 1895, s. 108.

¹³⁶ „History is past politics, and politics are present history.“ Stephens, W. R. W., 1895, s. 108.

¹³⁷ Stephens, W. R. W., 1895, s. 108-110.

¹³⁸ Harrison, F., 1900, s. 244.

¹³⁹ Freeman, E. A., 1873, s. 304.

evropského bytí.¹⁴⁰ Za centrum dějinného dramatu Freeman určil Řím.¹⁴¹ Pro pochopení dějin centra a jeho periférií musíme zvážit vztahy všech členů k centru a zároveň vzájemné vztahy periferních členů. Freeman používá stejnou koncepci jak v případě dějin, tak i jazyka.¹⁴²

Pro dějiny západní Evropy hrály podle Freemana důležitou roly dvě události. První událost se odehrála ve druhém století před naším letopočtem, kdy bylo Kartágo poraženo Římem, který tak ovládl oblast Středomoří. Druhou významnou událost představuje utvoření moderních národů v Evropě v 5. století našeho letopočtu. Za hranice římské říše pronikli příslušníci Teutonů (Germánů), a právě oni se podíleli na formování moderních národů. Tato epocha představuje pro Freemana dělení starověké a moderní historie.¹⁴³ I pro Arnolda představuje příchod Germánů dělicí prvek mezi starověkou a moderní historií, i když jak dodává, není toto dělení stoprocentní.¹⁴⁴

Jednotu dějin árijských národů v Evropě Freeman odvozoval z přihlídnutí ke společným znakům v jazyce, zvycích a institucích, dále ze skutečnosti, že byly všechny národy pod určitým vlivem římské říše a mnoho z nich s říší hraničilo. Dalším společným znakem bylo křesťanství, které dané národy vyznávaly nebo k němu později konvertovaly. Tyto znaky odlišily jejich dějiny od ostatních národů. Osud civilizovaného světa závisel na schopnosti árijských národů zamezit pronikání Asiatů do Evropy. Tím zabránily rozšíření orientálních zvyků, idejí, způsobu vlády a formy náboženství do západního světa.¹⁴⁵ Střet Západu a Východu se odehrál dokonce dvakrát na Sicílii, proto Freemana toto místo tolik přitahovalo a později se rozhodl k sepsání dějin Sicílie. Jiným místem střetu bylo Řecko, jeho ovládnutí Turky Freeman velice špatně nesl. Turecká nadvláda bránila rozvoji zemí v jihovýchodní Evropě. Freeman

¹⁴⁰ Freeman, E. A., 1873, s. 305.

¹⁴¹ Freeman, E. A., 1873, s. 306. K Římu jako centru Freeman píše: „*It is the vast lake in which all the streams of earlier history lose themselves, and from which all the streams of later history flow forth again.*“

¹⁴² Freeman, E. A., 1873, s. 106.

¹⁴³ Stephens, W. R. W., 1895, s. 106.

¹⁴⁴ Arnold, T., 1871, s. 28.

¹⁴⁵ Stephens, W. R. W., 1895, s. 106-107.

snil o tom, že křesťané získají zpět chrám St. Sophia v Konstantinopoli. Křesťanské země se měly spojit a společně pro blaho civilizace osvobodit ovládané země.¹⁴⁶

Co se umění týče, neztracoval žádnou z jeho podob, ale při své práci omezil pozornost pouze na architekturu. Pro studium dějin byla nepostradatelná znalost i geografie a chronologie. Pro Freemana byla důležitá také geologie a studium jazyka. Ostatní vědy považoval za méně významné, ale pokud mu pomohly upřesnit znalosti o zkoumaném předmětu, neváhal je využít. Další složku jeho studia tvořilo cestování, pomáhalo mu dotvořit a vyjasnit představy o zkoumaných událostech. Cestování zabíralo podstatnou část Freemanovy vědecké činnosti.¹⁴⁷ Freeman věnoval pozornost dějinám církve, o které se zajímal již od dětství. Podle Stephense byly rané dějiny Anglie do příchodu Freemana zanedbávány až na několik výjimek jako například kniha *History of the Anglo-Saxons* od Sharon Turnera. Pro ranou historii Anglie se podle Stephense zatím adekvátní historik neobjevil.¹⁴⁸

Freeman pojednává o komparativní metodě ve svých přednáškách, které byly vydány pod názvem *Comparative Politics*. Snaží se zde odstranit „nepřirozenou bariéru“ mezi „starověkým“ a „moderním“ v jazyce, dějinách a dalších oblastech, neboť vše je součástí „jednoty dějin.“¹⁴⁹ Pro Freemana mělo zavedení komparativní metody minimálně stejnou hodnotu jako obnovení řeckého a latinského učení, ke kterému došlo v 15. a 16. století. Komparativní metoda pomohla otevřít „nový svět“, kde se každý národ a jazyk stal součástí „jednoho společného prvotního bratrství.“ Díky komparativní metodě se mohla historie a jazyky tzv. „klasického“ světa stát součástí obecných dějin světa. Byla odstraněna překážka, která držela období a jazyky označované za „mrtvé“ a „starověké“ v zapomnutí. Podle Freemana nic jako jako „mrtvé“ a „živé“ jazyky, „starobylé“ a „moderní“ dějiny neexistuje. Existuje

¹⁴⁶ Stephens, W. R. W., 1895, s. 107.

¹⁴⁷ Stephens, W. R. W., 1895, s. 108-109.

¹⁴⁸ Stephens, W. R. W., 1895, s. 112-114, 119-120.

¹⁴⁹ Freeman, E. A., 1873, s. VI.

pouze jedno studium jazyka a jedno studium historie. Podle Freemana není jedna část dějin modernější než jiná. Naším úkolem je přestat rozlišovat mezi „starobylými“ a „moderními“, „mrtvými“ a „živými“ jazyky a dějinami, musíme přijmout skutečnost „jednoty dějin.“¹⁵⁰

Freeman považoval studium jazyků za nejdůležitější součást studia dějin. Při studiu jazyka by se student neměl nechat ničím omezovat. Zároveň by neměl vyvyšovat řecký a římský jazyk nad jazyky dalších národů. Freeman se poté ale zaměřuje na dějiny a jazyky své jazykové rodiny. Tedy na dějiny árijských národů v Evropě, především na jejich jazyky, instituce a vzájemné vztahy. Dějiny árijských národů v Evropě jsou podle Freemana nepřetržitý řetězec „příčin a následků“.¹⁵¹

Freeman nevidí nic, co by oddělovalo dějiny „starověké“ od „moderních“. Je potřeba pouze speciální metoda, která je stejně použitelná jak pro studium „starověkých“ dějin, tak pro studium „moderních“, není potřeba používat dvě různé metody. Při studiu jazyků je to stejné. Pro kompletní pochopení dějin či jazyka, musíme podle Freemana na ně pohlížet jako na celek, který se vztahuje k dalším jazykům a událostem. Jako příklad Freeman uvádí vztah řeckého jazyka k anglickému jazyku a naopak.¹⁵²

Evropské dějiny od svého počátku tvoří nepřerušovaný celek. Centrum evropských dějin Freeman zasadil do Říma. Řím představuje „bod, ke kterému vedou všechny cesty a ze kterého všechny cesty vedou.“¹⁵³ Evropské dějiny musíme chápat v rámci tohoto celku, zvažovat vztahy všech jeho členů, které se odehrávají mezi nimi a zároveň jejich vztahy vůči centru. Proto dokonalé znalosti řeckých dějin získáme pouze, pokud budeme znát dějiny anglické, protože mezi nimi panuje příbuzenský vztah.¹⁵⁴

¹⁵⁰ Freeman, E. A., 1873, s. 296-303.

¹⁵¹ Freeman, E. A., 1873, s. 303-304.

¹⁵² Freeman, E. A., 1873, s. 304-6.

¹⁵³ Freeman, E. A., 1873, s. 306.

¹⁵⁴ Freeman, E. A., 1873, s. 306.

Podle Freemana jsou si členové jedné rodiny rovni v příbuzenství. Student dějin nebo jazyka nemůže zvládnout všechny jazyky ani celé dějiny, neboť to není v silách jednoho člověka. Ale v rámci studentem vybraného úseku studia, by podle Freemana měl vědět vše. Měl by znát všechny detaily z primárních zdrojů. Každý student si musí určit, jaké oblasti vědění pro něj budou primární a které sekundární. U sekundárních zůstane vždy nedokonalé vědění. Sekundárně by se student měl zaměřit i na studium sekundárních pramenů, které mu pomohou lépe pochopit jeho zkoumané období. U používání sekundárních zdrojů by měl být student opatrnější. Znalost primárních zdrojů je tedy nejdůležitější a je potřeba ji ovládat do sebemenšího detailu, sekundární zdroje není potřeba ovládat dokonale, postačí důležité části, které nám pomohou vylepšit naše vědění zkoumaného období dějin. Stejný přístup platí i při studiu jazyka. V určitých jazycích ovládá perfektně dialekty a jiné jazyky pouze částečně.¹⁵⁵

Pro Freemana byly, jak bylo uvedeno, při studiu historie velice důležité primární prameny. Aby studium dějin bylo hodnotné, potřebujeme znát primární zdroje. Bez znalosti primárních zdrojů nemá studium dějin dostatečnou kvalitu.¹⁵⁶ Freeman považuje za primární zdroje ty, které byly sepsány „z první ruky po pečlivém zvážení všech dostupných svědků.“ Mezi důležité primární zdroje patří i „úřední dokumenty, smlouvy, zákony, mince, nápisy, kresby, objekty, a mnoho fyzických důkazů a památek.“ Užití nevydaných rukopisů zmiňuje jen okrajově, přičemž sám je při své práci nevyužíval až na pár výjimek. Freeman používal odborné monografie, které vycházely z dobových dokumentů.¹⁵⁷

Freeman používal metodu dokazování, záleželo mu na důvěryhodnosti důkazů, které porovnával a zvažoval, přičemž se snažil brát v úvahu všechny dostupné důkazy.¹⁵⁸ Kvůli tomu jsou díla jako *The History of the Norman Conquest of England: Its Causes and its Results a*

¹⁵⁵ Freeman, E. A., 1873, s. 307-310.

¹⁵⁶ Freeman, E. A., 1886, s. 156.

¹⁵⁷ Harrison, F., 1900, s. 250-252.

¹⁵⁸ Harrison, F., 1900, s. 257.

The Reign of William Rufus and the Accession of Henry the First tak rozsáhlá. Tyto knihy plné sebemenších detailů nemůže podle Harrisona běžný čtenář zvládnout.¹⁵⁹ Navíc při psaní používal starobylá slova napsaná v původní podobě, například řecká slova v řecké abecedě.¹⁶⁰ V rozsáhlých dílech Harrison postrádá „*literární kouzlo*“, které nachází u jiných historiků té doby Gibbona a Macaulayho.¹⁶¹

Důležitou součástí historického psaní, je podle Freemana vyprávění a popis, není to však jeho jediná součást. Ale v případě Freemana podle Harrisona „*styl, forma, literární stručnost a oslnivost nikdy nebyly Freemanovou silnou stránkou.*“ Delší práce jsou podle Harrisona nudné, oproti tomu styl Freemanových esejí hodnotí jako velice povedený.¹⁶²

Freeman se dále zaměřil na roli řeckých dějin a řeckého jazyka. Řecký jazyk bývá označován jako „*klasický*“, s tímto pojmem, ale Freeman nesouhlasí. Zmiňuje řeckého historika Polybia, který podle něj během svého života obýval „*dva světy*“, „*dvě odlišná stádia lidského bytí.*“¹⁶³ Mládí prožil v rámci achájského spolku, společenství nezávislých měst. Za jeho život byl svědkem mnoha změn. Freeman právě to, že byl přímým svědkem, považuje za velice důležité, protože je může lépe popsat, než historici, kteří žili v pozdější době.¹⁶⁴

---

¹⁵⁹ Harrison, F., 1900, s. 261.

¹⁶⁰ Harrison, F., 1900, s. 249.

¹⁶¹ Harrison, F., 1900, s. 263.

¹⁶² Harrison, F., 1900, s. 248.

¹⁶³ Freeman, E. A., 1873, s. 311.

¹⁶⁴ Freeman, E. A., 1873, s. 312.

3.2 Východní otázka

Davidson považoval Freemana za největšího odborníka na Východní otázku žijícího v té době. Připouští, že Freemana může v této problematice předčit pravděpodobně jen Gladstone.¹⁶⁵ Z obyčejného politického zájmu o tuto problematiku se stala vášeň. Freemanův negativní postoj vůči Turkům odrážel nejen jeho náboženské přesvědčení, ale také odpor, který choval ke krutosti a despotismu, jehož byla sultánova vláda příkladem.¹⁶⁶ Mezi hlavní díla¹⁶⁷, ve kterých se Freeman zabývá Východní otázkou, patří *The History and Conquests of the Saracens* (1856) a především *The Ottoman Power in Europe: Its Nature and Its Growth and Its Decline* (1877). První z uvedených knih se skládá z přednášek, zahrnuje dějiny od 4. století př. n. l. až do 2. poloviny 18. století. Druhá se věnuje především přítomnosti Osmanských Turků v Evropě. V obou knihách se Freeman zabývá hlavně vztahem muslimského Východu a křesťanského Západu. Podle Freemana to byli právě Osmanští Turci, kteří během několika posledních století ovlivnili události v křesťanské Evropě než ostatní muslimové a další lidé žijící na Východě.¹⁶⁸ Druhá kniha má sloužit jako doplnění předchozí práce.

První kniha je „*především historická*,“ pokud bychom brali v úvahu rozdíl mezi historií a politikou, druhá „*spíše politická*.“ Freeman ale rozdíl mezi historií a politikou nedělá, jak dokládá výrokem „*History is the politics of the past; politics are the history of the present.*“¹⁶⁹ Minulost je spojena s přítomností. Studium minulosti je podle Freemana užitečné, pokud díky němu získáme poučení pro přítomnost. Současně přítomnost nemůžeme správně pochopit, pokud nezohledníme minulost.¹⁷⁰ Historie a

¹⁶⁵ Davidson, J. M., 1880, s. 298.

¹⁶⁶ Bryce, J., 1892, s. 502.

¹⁶⁷ Tématu se věnoval již dříve také v několika člancích a dopisech. Viz seznam hlavních článků z let 1855-1877 v Freeman, E. A., 1877, s. xxi.

¹⁶⁸ Freeman, E. A., 1877, s. vii.

¹⁶⁹ Freeman, E. A., 1877, s. viii.

¹⁷⁰ Freeman, E. A., 1877, s. ix. *The past is studied in vain, unless it gives us lessons for the present; the present will be very imperfectly understood, unless the light of the past is brought to bear upon it.*

politika jsou podle Freemana totéž. Používá obě slova jako jedno slovo stejného významu.¹⁷¹

3.2.1 Turci a křesťané

Zájem o Východní otázku ve Freemanovi vyvolala Krymská válka a především jednání anglické vlády. Během let 1853-1855 se Freeman prostřednictvím dopisů, které posílal do listu *Spectator*, vyjadřoval k probíhající válce. V prvním dopise z 29. října 1853 se ještě klonil na stranu zastánců války. Rusko považoval za „*ztělesnění moderního centralizovaného despotismu*“.¹⁷² Dospěl k názoru, že sultán představuje menší zlo než car. V jižní Evropě by měly vzniknout křesťanské státy, čemuž ale bránila přítomnost Rusů. Podporu Turků lze tedy odůvodnit tím, že se tím měla zachránit budoucnost států v JV Evropě.¹⁷³ Během války se Freemanův názor na válku změnil, došel k názoru, že válka byla „*nespravedlivá již od začátku*“.¹⁷⁴ Důvodem k válce podle Freemana by byla pouze „*ztráta národní svobody*“.¹⁷⁵

Po Krymské válce následovaly další události, kde se střetl muslimský (turecký) prvek s křesťanským. Vzpouza na Krétě v roce 1867 byla krutě potlačena. Před vzpourou Anglie pomáhala Turkům, kteří Krétu ovládali nejen finančně, ale i lidskými zdroji. Po vzpouře anglický ministr zahraničních věcí svými kroky zabránil pomoci uprchlíkům, protože si nechtěl proti sobě nahněvat svého spojence. Odmítnutí pomoci utlačovaným Freemana velice nahněvalo, hovoří o národním hříchu, který by se měl odčinit a napravit.¹⁷⁶

¹⁷¹ Freeman, E. A., 1877, s. ix.

¹⁷² Stephens, W. R. W., 1895, s. 148.

¹⁷³ Stephens, W. R. W., 1895, s. 149.

¹⁷⁴ Stephens s. 150. Předtím ospravedlňoval válku z 5 důvodů, které uvádí v dopise z 16. dubna 1855 (1. víra, že existovala smlouva zavazující Anglii k podpoře Osmanské říše, 2. Víra, že bylo vhodné kontrolovat na evropském území postup Ruska, 3. Přesvědčení, že je v zájmu JV křesťanů zachovat věci, jak byly, protože despotismus Turků je slabší a lépe se překoná než silný despotismus Ruska, 4. Podle principu mezinárodního práva se válka zdála spravedlivá, 5. Byl podřízen názoru pana Gladstona, ke kterému měl respekt). Přišel na to, že první důvod byl klamný, smlouva neexistovala.

¹⁷⁵ Stephens, W. R. W., 1895, s. 151.

¹⁷⁶ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 102.

Freeman se vydal do Dalmácie dva měsíce po vypuknutí vzpoury v Bosně a Hercegovině, která se zanedlouho rozrostla do všeobecné revolty tamější populace Slovanů na území jihovýchodní Evropy proti nadvládě Turků. Freeman sympatizoval s hnutím odporu, což se ještě prohloubilo po bezprostředním kontaktu s místem nepokojů. Viděl zde uprchlíky, opuštěné ženy, děti a starší osoby, kteří opustili zničenou Dalmácii. Situaci popsal jako „*nejsmutnější, na co se kdy jeho oči dívaly*“.¹⁷⁷ Zážitek byl tak intenzivní, že se snažil sám pomoci, po tři roky sbíral peníze a oblečení pro uprchlíky. Revolta v Bosně a Hercegovině proti tureckému útlaku mohla být podle Freemana pro Anglii příležitostí, jak si zachránit svoji tvář. Na západě již došlo k napravení křivd, nyní byl na řadě východ. Řekové, Slované, Albánci a Bulhaři měli být osvobozeni.¹⁷⁸

Freeman pokračoval svými protesty v novinových článcích, kde se snažil zapůsobit na anglickou veřejnost.¹⁷⁹ Svůj protest vyjádřil také tím, že se vzdal spolupráce se *Saturday Review*, čímž přišel o příjem 600 liber ročně. *Saturday Review* totiž stály na straně Turků.¹⁸⁰ Podle Freemana bylo důležité uvést působení turecké nadvlády v jihovýchodní Evropě na pravou míru, neboť v západní Evropě panovalo milné přesvědčení. Vyzýval vládu své země, aby učinila určité kroky, které „*byly požadovány křesťanstvím, lidstvím a spravedlností*“.¹⁸¹ Freeman nebyl zastáncem „*divokého*“ či „*celkového nebo okamžitého vyhoštění Turků z Evropy*“¹⁸² a z Konstantinopole. Požadoval postup, na kterém by se velmoci podílely společně, a který by vedl k osvobození křesťanských národů od tureckého útlaku. Podle Freemana bylo nutné odstranit turecké vojáky i úředníky z jimi ovládaných křesťanských zemí. Nepožadoval vyhubení všech muslimů, neboť s některými křesťaně žili v dobrých vztazích a

¹⁷⁷ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 101.

¹⁷⁸ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 101-102.

¹⁷⁹ Davidson, J. M., 1880, s. 299.

¹⁸⁰ Bryce, J., 1892, s. 502.

¹⁸¹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 102.

¹⁸² Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 102.

dokonce i někteří muslimové byli předmětem útlaku stejně jako křesťané. Místo vyhubení muslimů bylo nezbytné zrušení nadvlády Turků, „protože všechny zkušenosti dokazovaly, že muslimové mohou žít mírumilovně a šťastně pod vládou křesťanů, ale křesťané nemohou žít šťastně pod vládou muslimů.“¹⁸³ Přátelské jednání anglické vlády vůči Turkům Freemana velmi trápilo. O budoucím vývoji v Bosně a Hercegovině měly podle Freemana rozhodnout evropské velmoci.¹⁸⁴

Podle Freemana sympatie obyvatel západní Evropy vůči Turkům byla důsledkem špatné znalosti dějin a také toho, že lidé si lidé již nepamatovali předchozí události. Dále podle Freemana situaci ovlivnil pozůstatek „staré rivality mezi východní a západní divizí Římské říše“ a „staré revnivosti mezi východní a západní divizí křesťanské církve.“¹⁸⁵ Freeman nechoval žádný odpor proti muslimskému náboženství ani proti jeho učencům. Evropské Turecko se podle Freemana odlišovalo od osmanských území v Asii. Turci ve své evropské části říše, nebyli podle Freemana obyvateli země, ale „armáda okupantů na dobyté půdě.“¹⁸⁶ Turecko Freeman nepokládal za „zemi Turků“, ale za „zemi, kde Turci drželi ostatní národy v otroctví.“¹⁸⁷ Podle principu islámu žili na muslimy ovládaném území příslušníci ostatního náboženství v podřízeném postavení. Křesťané, stejně jako hinduisté a další nemuslimové vyznávající nejrůznější náboženství byli „politicky, občansky a společensky“ méněcenní v porovnání s muslimy.¹⁸⁸

Freeman vystupoval proti dvěma ministrům lordu Beaconsfieldovi (Benjamin Disraeli) a lordu Derbymu, kteří byli odpovědní za jednotlivé kroky zahraniční politiky anglické vlády ve východní Evropě. Jejich jednání ho ještě utvrdilo ve stávajících názorech. Anglická vláda se k

¹⁸³ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 102.

¹⁸⁴ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 102.

¹⁸⁵ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 103.

¹⁸⁶ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 104.

¹⁸⁷ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 107.

¹⁸⁸ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 106-107.

„Andrássyho nótě“ z roku 1875, vyjádřila jen s váhavou podporou. V květnu 1876 následovala Berlínská nóta, kterou podpořily Itálie a Francie, podporu anglické vlády ale nezískala. Stejný měsíc vypukla vzpoura v Bulharsku, kterou Turci brutálně potlačili masakrem.¹⁸⁹

Lord Beaconsfield a lord Derby podle Freemana nechali věci dojít příliš daleko a jedinou nadějí spatřoval v Rusku. Lord Derby stále chybně věřil v reformu ze strany Osmanské říše. Naopak Freeman v její reformu ani nedoufal.¹⁹⁰ „*Kde jsou turecké jednotky, tam nemůže být mír.*“¹⁹¹ Přítomnost Turků v Evropě Freeman hodnotil jako „*něco zvláštního, neobvyklého, v rozporu s obecným systémem Evropy.*“ Turky v Evropě Freeman dokonce přiřazoval k definici špíny lorda Palmerstona.¹⁹² Nebezpečí představoval i lord Derby, protože podle Freemana nečinil nic, aby situaci vyřešil. Lord Beaconsfield byl naopak aktivní, ale špatným způsobem jako „*aktivní přítel Turků.*“¹⁹³

Jediný způsob, jak vyřešit východní otázku - nadvládu Turků nad křesťanskými zeměmi v jihovýchodní Evropě, Freeman spatřoval právě v odstranění této nadvlády. Ze zkušenosti věděl, že je to reálné. Turecké nadvlády se již dříve zbavilo Maďarsko, Srbsko a část Řecka. Freeman nechtěl ani nadvládu Ruska nad zeměmi v jihovýchodní Evropě, ale představovala pro něj únosnější variantu než nadvláda turecká. Na osvobození národů z tureckého područí by se měla podílet celá Evropa. V případě, že by to nešlo, měla křesťanské národy osvobodit Anglie ve spolupráci s Ruskem.¹⁹⁴ Intervenci Freeman považoval za nutnou, neboť dokud „*zde budou Turci vládnout, budou zde revolty a masakry.*“ „*Evropa to nemůže snášet navždy.*“¹⁹⁵

¹⁸⁹ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 109-110.

¹⁹⁰ Freeman, E. A., 1877, s. xiii-xvi.

¹⁹¹ Freeman, E. A., 1877, s. xiv.

¹⁹² „*Matter in the wrong place.*“ Freeman, E. A., 1877, s. xvii.

¹⁹³ Freeman, E. A., 1877, s. xviii-xix.

¹⁹⁴ Freeman, E. A., 1877, s. x-xii.

¹⁹⁵ Freeman, E. A., 1877, s. xiii.

3.2.2 Židé

V předmluvě ke knize *The Ottoman Power in Europe* Freeman otevírá i židovskou problematiku. V Osmanské říši se Židům žilo lépe než křesťanům, protože nevlastnili půdu, žili ve městech, kde provozovali nelichotivé povolání úředníků. Podle Freemana Židé na Východě společně s Turky vystupovali proti křesťanům. Židé měli podle Freemana křesťany dokonce utiskovat.¹⁹⁶ „Žid je nástrojem Turka.“¹⁹⁷ „Židé jsou přátelé Turků a nepřátelé křesťanů.“¹⁹⁸ Od Židů na Východě, které Freeman považoval za „degradované“, se měli lišit Židé žijící na Západě, ty pokládal za „kultivované“ a „čestné.“ Židé podle Freemana ovládají evropský tisk.¹⁹⁹ Později se Freeman při návštěvě Spojených států vyjádřil, že Židé řídí dokonce „polovinu světového tisku“ Proti Židům vystupoval Freeman i na domácí půdě, což dokládají jeho výroky směrem k Benjaminu Disraelimu při předvolební kampani v roce 1880.²⁰⁰

O Židech se zmiňuje i ve svých dopisech, k vyhnání Židů z Ruska se vyjadřuje pozitivně, dokonce píše: „*Let every nation wallop its own jews.*“²⁰¹ Anglická veřejnost měla názor opačný, byla událostí v Rusku pobouřena. Freeman se ale ke svému výroku vyjádřil v jiném dopise, neboť si byl vědom, že by mohl vést k nepochopení. Vysvětluje, že nechce nikoho „*spráskat*“ ani Židy. Podle něj je nejlepší zbavit se Židů podobně, jako to udělal král Edward I.²⁰²

Po nenávisti k Turkům a Židům se při návštěvě ve Spojených státech projevila další Freemanova averze, tentokrát vůči Afroameričanům, které dokonce nazýval „*oblečenými opicemi.*“²⁰³

¹⁹⁶ Freeman, E. A., 1877, s. xix.

¹⁹⁷ Freeman, E. A., 1877, s. xix.

¹⁹⁸ Freeman, E. A., 1877, s. xx.

¹⁹⁹ Freeman, E. A., 1877, s. xix-xx.

²⁰⁰ Budil, I., 2010, s. 84.

²⁰¹ Ať každý národ spráská vlastní Židy. Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 248.

²⁰² Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 248. Král Edward I. vyhnal Židy z Anglie ve 13.

století.

²⁰³ Budil, I., 2010, s. 86.

3.3 Pojetí rasy

Podle Stephense Freeman odpovídal své charakteristice teutonského typu nejen svým vnějším zjevem, ale i povahou. „*Jeho robustní postava, ryšavé vlasy, světlá pleť, prosté a jednoduché životní návyky, láska k pravdě a přímočarost v jednání i slovu.*“²⁰⁴ Podle Parkera měla na Freemanovu historickou činnost vliv právě jeho rasová teorie. Freemanovo rasové myšlení bylo podle Parkera nejprve založeno na jazyku a nikoliv na fyzických znacích.²⁰⁵ Rasové smýšlení mělo vliv i na jeho názory ohledně zahraniční politiky, které se ale shodovalo i s jeho liberálním zaměřením. Parker tvrdí, že Freemanova „*rasová teorie může být popsána jako „liberální teorie rasy“*“. Freeman svůj pohled zaměřil hlavně na evropské události nikoliv na události v rámci celého britského impéria.²⁰⁶

3.3.1 Zdroje Freemanovy rasové teorie

Největším inspiračním zdrojem pro Freemanovo rasové myšlení byl podle Parkera Thomas Arnold, jehož přednášky Freeman v Oxfordu navštěvoval v roce 1841. Zde se dozvěděl o příbuzenském vztahu Angličanů ke Germánům.²⁰⁷ Arnold se k problematice rasy dopracoval přes své úvahy o dělení dějin na starověké a moderní. Podle Arnolda je „*anglická rasa*“ „*rasou germánskou.*“ Předci Angličanů Normané sice používali jiný jazyk než Germáni, ale co se týče krve, byli příbuzní Sasů. V Anglii stejně jako Švýcarsku, Dánsku, Norsku a Švédsku můžeme objevit stopy Germánů „*v jazyku, krvi a institucích.*“²⁰⁸ Angličané byli podle Arnolda „*nositeli evropské kultury se zvláštním osudem.*“ Takové názory přiměly Freemana k vytvoření teorie jednoty dějin.²⁰⁹ Kromě Germánů Arnold zmiňuje i „*slovanskou rasu*“, do které náleží i Rusové. Rusko zasáhne do budoucího vývoje světa značným způsobem, podobně

²⁰⁴ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 463-4.

²⁰⁵ Parker, C. J. W., 1981, s. 826.

²⁰⁶ Parker, C. J. W., 1981, s. 827.

²⁰⁷ Parker, C. J. W., 1981, s. 828.

²⁰⁸ Arnold, T., 1871, s. 26-28.

²⁰⁹ Parker, C. J. W., 1981, s. 828.

jako „*germánská rasa*“ zasáhla do dějin západní Evropy. Její mísení s keltskou a římskou rasou přetvořilo obraz Evropy.²¹⁰

Dalším, kdo Freemana ovlivnil, byl historik Augustin Thierry svým důrazem na jazyk a rasu. Obyvatele Normandie Freeman stejně jako Arnold považoval za příbuzné k Angličanům. Původ Normanů podle Freemana spočíval v dánských a saských kolonizátorech. Na rozdíl od Arnolda nespatořoval příbuzenství pouze u Germánů (Teutonů), ale i u Skandinávců. Naopak ke Keltům zachovával odpor.²¹¹

Další vliv Parker viděl ve Freemanově cestování, například ve Švýcarsku, v jehož institucích Freeman spatořoval „*teutonské dědictví*.“²¹² Anglické instituce měly podle Freemana původ právě v teutonských. Role Slovanů přišla při bojích v jihovýchodní Evropě proti Turkům. Freeman své pojetí rasy odvozoval především z jazyka, z něhož odvodil i příbuzenství Angličanů ke Germánům. O jazykových rodinách pojednávala kniha Maxe Müllera *The languages of the seat of war in the east with a survey of the free families of language, Semitic, Arian and Turanian*, kterou Freeman dobře znal.²¹³ Dokonce si s Müllerem na toto téma vyměňoval názory prostřednictvím dopisování. Müller se později distancoval od myšlenky propojení rasy a jazyka, k čemuž ho vedly vlastní pochybnosti ohledně vztahu rasy a krve. Parker Müllera přesto, že se vzdal své teorie, považuje za přívržence filologického rasismu.²¹⁴

3.3.2 Árijské a neárijské rasy

Na postoji Freemana k bojům křesťanů v jihovýchodní Evropě proti Turkům pozoruje Parker rozvoj Freemanova rasového myšlení. Podle Parkera ho určují dva aspekty: „*velmi liberální etnocentrismus založený na filologii*“ a „*neústupné nepřátelství k neárijcům*.“²¹⁵ Rasová doktrína vznikla podle Freemana díky vědeckému a historickému výzkumu, který

²¹⁰ Arnold, T. 1871, s. 26-28.

²¹¹ Parker, C. J. W., 1981, s. 830.

²¹² Parker, C. J. W., 1981, s. 831.

²¹³ Parker, C. J. W., 1981, s. 834.

²¹⁴ Parker, C. J. W., 1981, s. 835.

²¹⁵ Parker, C. J. W., 1981, s. 835.

probudil národní vášně. Freeman svou teorii neopíral o fyzické příbuzenství, souhlasil s tím, že nelze dokázat, že by Árijci pocházeli z „jedné krve.“ Ale připouští, že krev s rasou souvisí.²¹⁶

Zásadní význam mělo pro Freemana příbuzenství. Inspirován přednáškou *Kinship as the Basis of Society* Henry Maineho Freeman došel k přesvědčení, že „příbuzenství, skutečné nebo umělé, je základem na kterém vyrostla každá společnost a každá vláda.“²¹⁷ Na „fyzickou čistotu rasy“ Freeman podle Parkera nekladl zřetel, neznamena pro něj nic negativního. Tím se odlišoval od jiného teoretika rasy Arthura Gobineaua, podle kterého „nečistota byla příčinou úpadku.“ Hitler, aby zamezil znečištění rasy, dokonce zavedl rasovou hygienu. Naopak pro Freemana znamenalo znečištění rasy výsledek aktivního působení národa během dějin, národy s čistější rasou pokládal naopak za pasivnější. I přes mísení národů a ras v nich stále zůstala jejich „pravá podstata“, která odpovídala jeho povaze. Do árijské rodiny Freeman zařadil několik ras: „keltskou, teutonskou a slovanskou rasu.“²¹⁸ Podle Freemana tyto rasy „fyziologicky neexistují; historicky a politicky existují; a jazyk i přes některé zjevné výjimky, je všeobecným testem rasy.“²¹⁹

Podle Freemana měla doktrína o rase a jazyku vliv na smýšlení lidí natolik, že přispěla ke sjednocení některých národů. Rasové sympatie ale nemusí nutně vést k politické jednotě.²²⁰ Co se týče Indie, Freeman ji sice považoval za árijskou zemi, která ale neměla moc společného s evropskými árijskými národy. Postupem času se na přední místa evropských árijců dostali Řekové, Římané a Teutoni, kteří vynikají nad ostatními rasami. Árijská rodina zaujímá rovněž lepší místo než ostatní rodiny.²²¹ Nadvládu Teutonů Freeman vysvětloval tím, že „Keltové přišli příliš brzy a Slované příliš pozdě.“ Podle Freemana byli právě Angličané nejvýraznějšími z teutonských národů díky geografickým a kulturním

²¹⁶ Parker, C. J. W., 1981, s. 836.

²¹⁷ Freeman, E. A., 1879, s. 196.

²¹⁸ Parker, C. J. W., 1981, s. 837.

²¹⁹ Parker, C. J. W., 1981, s. 837.

²²⁰ Parker, C. J. W., 1981, s. 837.

²²¹ Parker, C. J. W., 1981, s. 838.

podmínkám. Stále u něj přetrvával odpor ke Keltům a Galům, i když je zařadil mezi árijské rasy. Nevraživost cítil i vůči Irům, které rovněž považoval za Árijce. Tvrdil, že jsou nebezpeční a škodí v jeho zemi i ve Spojených státech. Francouze, které rovněž neměl v lásce, považoval za *mischvolk*, který v sobě smísil keltský původ, římský jazyk a teutonské politické dějiny. Přičemž o Američanech toto netvrdil a vystupoval proti tomu. Naopak obdivoval Švýcary za to, že se neasimilovali.²²²

Mezi Teutony kromě Angličanů Freeman zařadil „*Low Dutch*“ Teutony (Vlámové), moderní holandský národ, Frísy, staré Sasy a Skandinávce. Low Dutch byli podle Freemana příbuzní Angličanům nejen jazykem, ale i krví, „*jejich krev je naší krví; jejich řeč je naší řečí.*“ O toto opíral své tvrzení, že Američané nejsou *mischvolk*, protože pochází z Low Dutch. Podle Parkera Freemanův liberální rasismus projevil své morální a geografické omezení právě při jeho použití ve vztazích mezi árijskými národy.²²³

Za nižší rasy Freeman považoval neárijské obyvatelstvo. Nezabýval se celou neárijskou populací, ale pouze Semity, Turany a černochoy kvůli jejich vztahům s Árijci. Okrajově se vyjadřoval ještě k severoamerickým Indiánům a Číňanům. Semity z těchto ras umisťoval nejvýše. Parker pokládal Freemana za antisemitu pro jeho odpor vůči Židům.²²⁴ O Židech se vyjadřuje v článku *The Jews in Europe*²²⁵ a knize *The Ottoman Power in Europe*.²²⁶

Na východě hraje podle Freemana větší roli náboženství nežli jazyk jako v případě řeckých muslimů na Krétě nebo slovanských muslimů v Bosně. Náboženství se zde více provázalo s národností oproti západu. Freeman tvrdil, že ve východní Evropě a na Blízkém východě rasové a náboženské rozdíly v lidech přetrvávají i poté, co se z východu přestěhují

²²² Parker, C. J. W., 1981, s. 839.

²²³ Parker, C. J. W., 1981, s. 840.

²²⁴ Parker, C. J. W., 1981, s. 840.

²²⁵ Článek vyšel nejprve v únoru 1877, později v rámci třetí série Freemanových *Historical Essays*.

²²⁶ Parker, C. J. W., 1981, s. 841.

mimo své původní území. Trvalost rasových rozdílů umocňuje právě náboženství. Proto mají problémy se asimilovat jako například Židé v západní Evropě. V Židech jsou rozdíly nejvíce zakořeněné právě kvůli jejich náboženství. Díky náboženství byli Židé podle Freemana zároveň nejčistší rasou. Podobně jako Židé, i když v menší míře, jsou na tom Pársové v Indii vyznávající zoroastrismus. Freeman Pársy odlišuje od Židů ve třech bodech. Pársové nežijí tak dlouho odděleně jako Židé, nevyskytují se po celém světě, nejsou samostatným národem, ale patří do perského národa. Pársové uprchli do Indie, když muslimové dobývali Persii. Peršané, kteří zůstali v Persii, si osvojili místo zoroastrismu islám.²²⁷

K výskytu Židů po celém světě Freeman tvrdí „*ačkoliv je Žid všude, doma není nikde.*“²²⁸ Dokonce i v Palestině, která byla domovem jeho předků, je Žid přistěhovalcem. Rozptýleně podle Freemana žijí i Řekové a Arméni, ale poněkud v menší míře než Židé. K rozptýlení Řeků došlo na rozdíl od Židů a Arménů později a dobrovolně. Židé se od Arménů a Řeků odlišují také tím, že nemají oproti nim svůj vlastní stát.²²⁹

Chování křesťanských zemí vůči Židům ve středověku Freeman považuje za „*ostudné,*“ ale tehdejší události hodnotí jako „*poučné*“ a odpovídající době, kdy převažovaly nenávistné nálady vůči Židům. Přičemž tato nenávist byla podle Freemana přirozená. Židé ale nebyli pronásledováni předně kvůli svému náboženství, protože kdyby ano, byli by popraveni jako se to stalo v případě křesťanských heretiků. V této době Židé nebyli součástí státu ani církve, neměli žádná práva, tudíž jediný, kdo je mohl ochraňovat, byl král. Židé byli především považováni za cizince. Žid žijící například v Anglii nebyl vnímán jako Angličan. Navíc jejich náboženství a zvyky jim neumožňovali se z této pozice vymanit. Pro

²²⁷ Freeman, E. A., 1879, s. 226-227.

²²⁸ Freeman, E. A., 1879, s. 227.

²²⁹ Freeman, E. A., 1879, s. 228.

své bohatství a vzdornou povahu byli stále potencionálním terčem útoků.²³⁰

Již ostřejší rétorika se objevuje v knize *Ottoman Power in Europe*. Zde jeho názory byly ovlivněny kroky britské zahraniční politiky na východě, především pak osoba premiéra lorda Beaconsfielda. Podle Freemana se na východě „*Turci a Židé spojili proti křesťanům.*“²³¹ Židé měli sloužit jako „*nástroj*“ Turků. Pokračuje tím, že „*každý národ má právo zbavit se cizinců, kteří provádí nepříjemnosti,*“ jako příklady cizinců uvádí Číňany žijící v Americe nebo Židy v Rusku. Toto právo označil za „*přirozený instinkt*“ těchto národů.²³² V jednom ze svých dopisů se Freeman přikláněl dokonce k označení Židů jako „*nástroj Satana.*“²³³

Větším nepřítelem křesťanů na východě byli podle Freemana Turci. U Turků ale není asimilace možná kvůli jejich kultuře a rase.²³⁴ Na své cestě po Spojených státech amerických Freeman narazil na další rasu, která podle něj nebyla schopná asimilace, jednalo se o černochoy. Freeman tvrdil, že asimilaci černochoy brání přírodní zákony. Ani prostřednictvím vzdělání se černoši nemohou vyrovnat bělochům, protože nelze překonat přírodní zákony.²³⁵ Ve svých dopisech se vyjadřoval k vzhledu černochoy, které připodobňoval k opicím a zmiňoval, že jsou málo inteligentní. Chybou podle Freemana bylo, že se vůbec stali občany. Nedovedl si připustit, že by se „*velká černá opice*“ stala prezidentem. Považoval to za nemorální. Když byl na návštěvě u svého syna, bylo mu nepříjemné, že ho obsluhují černoši. Rovnost ras je podle Freemana možná pouze teoreticky pomocí legislativy. Letmo se Freeman vyjádřil i o Číňanech a Indiánech. O Indiánech poznamenává, že „*vymírají.*“ Černoši jsou schopni v nedokonalé formě nápodoby árijců, Číňané nikoli, neboť

²³⁰ Freeman, E. A., 1879, s. 228-230.

²³¹ Parker, C. J. W., 1981, s. 841.

²³² Parker, C. J. W., 1981, s. 842.

²³³ Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 389.

²³⁴ Parker, C. J. W., 1981, s. 842.

²³⁵ Parker, C. J. W., 1981, s. 843.

jsou zaujati vlastní nadřazeností.²³⁶ Směsice ras ve Spojených státech byla jedním z důvodů Freemanovy opozice proti imperiální federaci.²³⁷

---

²³⁶ Parker, C. J. W., 1981, s. 844; Stephens, W. R. W., 1895, II, s. 236.

²³⁷ Parker, C. J. W., 1981, s. 845.

4 ZÁVĚR

Cílem mé diplomové práce bylo především analyzovat vybraná díla historika Edwarda Augusta Freemana. Nejprve však bylo potřeba zmapovat Freemanův život s přihlédnutím na důležité historické události. Práce byla proto rozdělena do dvou částí, přičemž první se věnovala právě biografii historika, kterou jsem propojila s historickými událostmi, do nichž Freeman určitým způsobem zasáhl. Součástí první kapitoly je také přehled historikovy tvorby. Po životopisné části práce jsem se zabývala již vybranými díly a myšlenkami Edwarda Augusta Freemana.

Ve druhé části práce byla nejprve popsána a analyzována Freemanova metoda studia a koncepce dějin. Největším inspiračním zdrojem byl pro Freemana Thomas Arnold. Jeho vliv je patrný napříč Freemanovým přístupem k historii i v jeho rasové teorii. Freeman ve své tvorbě používal komparativní metody, díky níž dospěl k myšlence jednoty dějin. Odmítal klasické dělení dějin na starověké a moderní.

V následující kapitole jsem pokračovala problematikou tzv. Východní otázky, kde jsem se zaměřila především na vztahy Osmanských Turků vůči křesťanskému obyvatelstvu v jihovýchodní Evropě v 19. století a Freemanovým názorem na Židy. Freeman podporoval křesťanské národy v jihovýchodní Evropě, jež byly pod tureckou nadvládou, a přál si jejich osvobození. Na rozdíl od anglické vlády, která byla spojencem sultána a obávala se posílení vlivu Ruska v této oblasti, stál Freeman na straně Ruska. Car pro něj představoval menší hrozbu než sultán.

V závěrečné kapitole jsem se zabývala Freemanovým pojetím rasy. Jeho teorie se neopírala jako většina rasových teorií o krev, ale především o jazyk. Zde se Freeman inspiroval nejen Thomasem Arnoldem a jeho myšlenkou příbuzenství Angličanů a Germánům, ale i Thierrym, který kladl důraz na jazyk a rasu.

Představila jsem problematiku, která není v českém prostředí dostatečně reflektována. V českém jazyce se dnes nevyskytuje dostatek adekvátní literatury, která by analyzovala tato témata. Výjimkou je studie profesora Budila, již jsem zmínila v úvodu práce. Žádné z Freemanových děl nebylo dosud do českého jazyka přeloženo. V současnosti je osoba historika Freemana opomíjena i ve Velké Británii.

5 POUŽITÁ LITERATURA

ARNOLD, T. *Introductory Lectures on Modern History*. London: T. Fellowes, London House Yard, 1871.

BRYCE, J. Edward Augustus Freeman. *The English Historical Review*; Jul 1892, Vol. 7, No. 27, pp. 497-509.

BUDIL, I. Edouard Drumont, Edward Augustus Freeman a ideologické zdroje Hitlerova antisemitismu. In: Arava-Novotná, L. a Budil, I. eds., *Nová doba, stará zloba: Soudobý antisemitismus v historickém kontextu*, s. 65-98. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni, 2010.

DAVIDSON, J. M. *Eminent English Liberals in and out of Parliament*. Boston: James R. Osgood and Company, 1880.

FISKE, J. A *Century of Science and Other Essays*. Cambridge: Riverside Press, 1899.

FREEMAN, E. A. *Comparative Politics*. London: Macmillan & Co, 1873.

FREEMAN, E. A. *Historical Essays, Third Series*. London: Macmillan & Co, 1879.

FREEMAN, E. A. *The Methods of Historical Study*. London: Macmillan & Co, 1886.

FREEMAN, E. A. *The Ottoman Power in Europe: Its Nature, its Growth and its Decline*. London: Macmillan & Co, 1877.

HARRISON, F. *Tennyson, Ruskin, Mill and Other Literary Estimates*. London: Macmillan & Co, 1900.

PARKER, C. J. W. The Failure of Liberal Radicalism: The Racial Ideas of E. A. Freeman. *The Historical Journal*; Dec 1981, Vol. 24, No. 4, pp. 825-846.

STEPHENS, W. R. W. *The Life and Letters of Edward A. Freeman*.
Vol. I. London: Macmillan & Co, 1895.

STEPHENS, W. R. W. *The Life and Letters of Edward A. Freeman*.
Vol. II. London: Macmillan & Co, 1895.

WILSON, A. N. *The Victorians*. London: Arrow Books, 2003.

6 SUMMARY

This thesis is focused on the historian Edward Augustus Freeman. The aim of this work is a critical analysis of his historical and journalistic works. The method includes elaboration of relevant secondary and primary sources.

The first chapter is devoted to the historian's biography and historical events in which Freeman intervened. The chapter also includes an outline of Freeman's work. In the second chapter is first described and analyzed Freeman's study method and his conception of history. Freeman in his work used comparative method through which he came up to the idea of the unity of history. He rejected the classical division of history into ancient and modern.

The following subchapter deals with the issue of so-called Eastern question, where I focused mainly on the relationship between Ottoman Turks and the Christian population in Southeastern Europe in the 19th century. Freeman supported the Christian nations in Southeastern Europe and wished their liberation.

At the end of the thesis is examined Freeman's racial theory. His theory is not based as most racial theories on blood, but primarily on language.

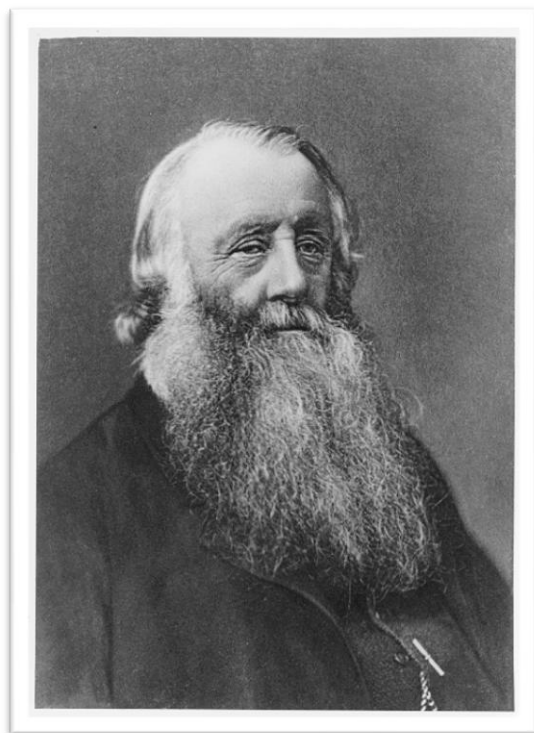
7 PŘÍLOHY

Obrázek č. 1 – Mladý Edward Augustus Freeman

Zdroj: Stephens, W.R.W., Life and Letters of Edward A. Freeman, Vol. I, 1895, frontispis

Obrázek č. 2 – Edward Augustus Freeman

Zdroj: Stephens, W.R.W. Letters of Edward A. Freeman, Vol. II, 1895, frontispis

Obrázek č. 3 – Edward Augustus Freeman ve studovně v Oxfordu, listopad 1891

Zdroj: Stephens, W.R.W. Letters of Edward A. Freeman, Vol II,1895, proti s.